

Dyrs vern og strafferettslige vern

Med fokus på hvilke handlinger som er straffebelagte, hvilken strafferamme som gjelder, og hvorvidt mennesker blir dømt for overtredelser mot dyr i sin besittelse

Kandidatnummer: 229

Antall ord: 14 978

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

10.05.2022

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
1 Innledning.....	4
1.1 Masteroppgavens tema og problemstilling	4
1.2 Aktualitet.....	5
1.3 Avgrensninger	6
1.4 Metode.....	7
1.5 Videre fremstilling	8
2 Definisjoner.....	9
2.1 Dyr.....	9
2.2 Dyreeier og dyreholder.....	9
2.3 Dyrevelferd.....	9
3 Hvilket vern har dyr i dyrevelferdsloven?.....	11
3.1 Dyrevelferdsloven § 1 – formålsbestemmelse	11
3.2 Dyrevelferdsloven § 3	12
3.2.1 Dyrs “egenverdi”	12
3.2.2 God behandling og beskyttelse mot fare for unødige påkjenninger og belastninger	13
3.3 Dyrehold.....	15
3.3.1 Generelle vilkår for hold av dyr	15
3.3.2 Dyrs levemiljø	16
3.3.3 Tilsyn og stell	17
3.4 Særskilte forbud	19
3.4.1 Vold mot dyr	19
3.4.2 Seksuell omgang med eller seksuelle handlinger med dyr	20
3.5 Delkonklusjon	21
4 I hvilken grad har dyr strafferettslig vern?.....	23
4.1 Hva er straff?	23
4.2 Straffbarhetsvilkår og øvrige relevante omstendigheter	24
4.3 Dyrevelferdsloven § 37	25
4.3.1 Skyldkravet.....	26
4.3.2 Strafferammen.....	27

4.3.3	Grove overtredelser – andre ledd	28
4.3.4	Rettspraksis i medhold av dyrevelferdsloven § 37.....	29
4.4	Straffelovens skadeverkbestemmelse.....	33
4.5	Delkonklusjon	34
5	Rettspolitisk vurdering	36
5.1	Oppdagelsesrisiko	36
5.2	Henleggelse	39
5.3	Kronisk dårlig dyrehold	40
5.4	Tilstrekkelig straffebestemmelse?	42
5.5	Delkonklusjon	46
6	Avslutning	48
	Litteraturliste	50

1 Innledning

1.1 Masteroppgavens tema og problemstilling

Masteroppgavens tema er dyrs vern i dyrevelferdsloven¹ med vekt på dyrs strafferettslige vern under dyrevelferdsloven og straffeloven.² Dyrevelferdsretten er et ungt emne som omhandler hvordan dyr skal behandles. Når mennesker har dyr i sin besittelse, tar en kontroll over deres livsløp, som innebærer at dyr er helt avhengig av menneskers omsorg og stell.³ I Norge er det vanlig å ha dyr, både produksjonsdyr og kjæledyr, og spesielt kjæledyrene hund og katt er utbredt.⁴ Dyrevelferdsloven er den sentrale loven i dyrevelferdsretten og inneholder bestemmelser om blant annet dyrehold, særskilte forbud og straff. Dyrevelferdsloven trådte i kraft i 2010 og erstattet dyrevernavloven,⁵ og formålet med loven var å presisere dyrs status og rettigheter.⁶ I dyrevelferdsloven er den etiske plattformen som ble utformet i dyrevelferdsmeldingen viktig, og den uttrykker blant annet at dyr har egenverdi og dyr skal behandles med respekt og omsorg.⁷ Videre er dyrevelferdsmeldingens overordnede mål at norsk dyrehold og all regulering som berører dyr skal være «etisk og faglig akseptab[el]».⁸ Grunnhensynet i dyrevelferdsloven er god dyrevelferd, hvor begrepet velferd innebærer at dyr skal ha det godt, samtidig som dyr skal beskyttes mot vanskjøtsel, mishandling og lidelser.⁹ For å sikre god dyrevelferd og god behandling av dyr er kunnskap en viktig forutsetning.¹⁰

I juridisk forstand anses dyr som ting,¹¹ og overtredelser mot dyr kan straffes etter både dyrevelferdsloven og straffelovens skadeverksbestemmelse. Dyr har «ingen egen stemme», og er avhengig av at noen taler på deres vegne.¹² I Norge er Mattilsynet tilsynsorganet for dyrevelferden, og Mattilsynet kan føre tilsyn og fatte vedtak for å sikre etterlevelse av dyrevelferdsloven, jf. dyrevelferdsloven § 30. Anmeldelser og videre straffeforfølgning tas av politiet, og godt samarbeid mellom Mattilsynet og politiet er viktig ettersom de er viktige

¹ Lov om dyrevelferd (dyrevelferdsloven) LOV-2009-06-19-97

² Lov om straff (straffeloven, heretter strl.) LOV-2005-05-20-28

³ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 11

⁴ St.meld.nr. 12 (2002-2003) (heretter dyrevelferdsmeldingen) s. 37-38

⁵ Lov om dyrevernav (dyrevernavloven) LOV-1974-12-20-73

⁶ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 7

⁷ St.meld.nr. 12 (2002-2003) s. 150

⁸ St.meld.nr. 12 (2002-2003) s. 150

⁹ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 12

¹⁰ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 13

¹¹ St.meld.nr. 12 (2002-2003) s. 136; Bahus, 2019, s. 11

¹² Fossum og Holm-Ross, 2018, s. 7

aktører innenfor dyrevelferdsretten. I 2015 ble pilotprosjektet Dyrekrim iverksatt som skulle jobbe mot et bedre samarbeid mellom politiet og Mattilsynet i bekjempelsen av dyrekriminalitet.¹³ Avdelingsleder avsnitt for økonomi, miljø og arbeidskriminalitet i Trøndelag politidistrikt Grethe Møkkelgård Fossum uttrykker at pilotprosjektet medførte bedre samarbeid mellom etatene, og Landbruks- og matdepartementet har uttrykt at alle politidistrikter skal ha opprettet dyrekrimenheter innen 2021.¹⁴ Politiets årsrapport 2021 meddeler at samtlige politidistrikter har etablert dyrekrimenheter i 2021.¹⁵

Masteroppgavens hovedproblemstilling er i hvilken grad dyr har strafferettslig vern, hvor det skal undersøkes hvilke handlinger som er straffebelagte, hvilken strafferamme som gjelder, og om mennesker blir idømt strafferettslige reaksjoner for lovbrudd mot dyr de har i sin besittelse. I masteroppgaven skal dyrevelferdslovens bestemmelser og utvalgt rettspraksis i medhold av loven, analyseres. Etter en gjennomgang av det materielle, vil det bli foretatt en rettspolitisk vurdering hvor oppdagelsesrisiko, henleggelse, kronisk dårlig dyrehold og straffebestemmelsen vurderes. Den rettspolitiske vurderingen vil se på elementer som styrker eller svekker dyrs eventuelle strafferettslige vern.

1.2 Aktualitet

Dyrs vern og strafferettslige vern er et aktuelt og viktig tema da det i senere tider har blitt et økt fokus på hvordan man skal behandle dyr. Gjennom ny kunnskap om dyr og endring i samfunnets holdning til dyr, har flere mennesker blitt opptatt av hvordan dyr behandles og at dyr skal beskyttes mot lidelser.¹⁶ Man kan se et stort engasjement i sosiale medier som omhandler hvordan dyr blir behandlet og hvordan de bør bli behandlet. I tillegg fremkommer det av regjeringens nettside, at regjeringen skal arbeide med en ny stortingsmelding om dyrevelferd.¹⁷

Mattilsynet gir ut velferdsrapporter som kan gi innblikk i hvordan situasjonen er i dyrehold hvor Mattilsynet har ført tilsyn.¹⁸ Mattilsynets funn av alvorlig vanskjøtsel i dyrehold har gått opp og ned. I 2018 ble det avdekket funn av alvorlig vanskjøtsel i 63 dyrehold, mens det

¹³ Gjein og Humlegård, 2015, s. 2; Fossum og Holm-Ross, 2018, s. 1–2

¹⁴ Intervju med Fossum; Landbruks- og matdepartementet, 2021

¹⁵ Politiets årsrapport 2021 s. 29

¹⁶ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 12

¹⁷ Regjeringen, 2021

¹⁸ Årsrapport 2015 s. 7; Årsrapport 2016 s. 9; Årsrapport 2017 s. 8; Årsrapport 2018 s. 29; Årsrapport 2019 s. 10; Årsrapport 2020 s. 10; Årsrapport 2021 s. 11

forekom en nedgang i 2019 og 2020 med henholdsvis 34 og 23 funn, før en økning i 2021 hvor det var 29 funn.¹⁹ Det må påpekes at antall tilsyn i 2020 var uvanlig lavt, hvor situasjonen med covid 19 kan ta mye av skylden, samtidig som det har vært økt fokus på å oppsøke dyrehold med størst risiko for dårlig dyrevelferd.²⁰ Videre må det bemerkes at det har forekommet nedgang i antall tilsyn i 2021, hvor det kan tenkes at noe av grunnen er økt fokus på dyrehold med størst risiko for dårlig dyrevelferd.²¹ Mattilsynets velferdsrapport rapporterer i tillegg at kronisk dårlig dyrehold hvor mange dyr lider på grunn av manglende fôr, vann og stell, har et stort omfang.²² Både det faktum at det foreligger alvorlig vanskjøtsel og kronisk dårlig dyrehold i samfunnet, understreker aktualiteten av temaet.

Dyrekriminalitet har ofte vært nedprioritert, men etter pilotprosjektet Dyrekrim i 2015, har det blitt opprettet dyrekrimenheter som har dyrekriminalitet som fokus. Hvorvidt opprettelse av dyrekrimenheter har virket positivt på dyrs strafferettslige vern vil bli undersøkt i masteroppgaven. Som Fossum uttrykker er det viktig at mennesker har samme fokus slik at en kan oppdage overtredelser mot dyr.²³ Ser man på utviklingen av dyrevelferdsloven og opprettelsen av dyrekrimenheter, er det behov for fokus på dyrs vern og strafferettslige vern. Dyr er levende vesener og er viktige uavhengig deres nytteverdi for mennesker. At man øker fokuset på dyrs vern med særlig tanke på strafferettslige vern er viktig, både med tanke på at dyr er spesielt utsatt, men også fordi dyrekriminalitet begås i et mye større omfang enn det som blir fanget opp.

1.3 Avgrensninger

Grunnet begrenset tid og ord vil det bli foretatt avgrensninger i masteroppgaven. Innunder hvilket vern dyr har i dyrevelferdsloven avgrenses masteroppgaven til å undersøke formålsbestemmelsen § 1 og § 3 om dyrs egenverdi og god behandling av dyr, bestemmelsene §§ 22-24 om dyrehold, som regulerer generelle vilkår for hold av dyr, dyrs levemiljø, og tilsyn og stell. Innunder særskilte forbud i § 14 avgrenses det til vold mot dyr i bokstav a, og seksuell omgang eller seksuelle handlinger med dyr i bokstav c. Vedrørende dyrs strafferettslige vern, fokuserer masteroppgaven på voksen tilregnelig person som dyreholder,

¹⁹ Årsrapport 2018 s. 4; Årsrapport 2019 s. 5; Årsrapport 2020 s. 6; Årsrapport 2021 s. 5

²⁰ Årsrapport 2020 s. 5-6

²¹ Årsrapport 2021 s. 4

²² Årsrapport 2018 s. 12

²³ Intervju med Fossum

ettersom det er disse menneskene som er subjekt for straffereaksjoner, se straffeloven § 20 og dyrevelferdsloven § 6 andre ledd. I tillegg avgrenses masteroppgaven til å gjelde dyrevelferdsloven § 37 første og andre ledd som er straffebestemmelser for alminnelige og grove overtredelser, og avgrenses mot medvirkning og forsøk. Videre avgrenses det mot å ta i betraktning motivasjonen bak overtredelsene, med mindre det er av interesse i straffeutmålingen. Masteroppgavens hovedfokus vil være på norsk rett.

1.4 Metode

Denne masteroppgaven vil hovedsakelig fokusere på dyrevelferdsloven, men straffelovens bestemmelser vil også bli benyttet. Det følger av straffeloven § 1 at straffelovens første del om alminnelige bestemmelser gjelder for alle straffbare handlinger når ikke annet er bestemt i eller i medhold av lov, eller følger av tolkning. Straffelovens forarbeider uttrykker at straffelovens kapittel 1 til 15 som utgangspunktet får anvendelse på handlinger som reguleres i spesiallovgivningen, men bare i den utstrekning «ikke annet er bestemt eller følger av tolkning» i spesiallovgivningen.²⁴ Videre fremkommer det av forarbeidene at de alminnelige reglene i straffeloven, slik som straffbarhetsvilkårene i kapittel 3 som utgangspunkt vil komme til anvendelse for handlinger som er straffebelagt i spesiallovgivningen.²⁵ Ut fra en naturlig tolkning vil straffelovens bestemmelser i første del bli benyttet som supplement dersom ikke dyrevelferdsloven bestemmer noe annet. Eksempelvis oppstiller dyrevelferdsloven § 37 et annet skyldkrav enn straffeloven § 21, og det er dyrevelferdslovens skyldkrav som blir benyttet på grunn av prinsippet *lex specialis*.²⁶ I tillegg vil straffelovens forarbeider bli benyttet hvor det er relevant.

Masteroppgaven tar for seg utvalgt rettspraksis, og i 2016 ble det avsagt to dommer som innebar en skjerpelse av straffenivået, HR-2016-295-A Lukas-dommen og HR-2016-2285-A Jøa-dommen. Disse dommene er redegjort for nedenfor, og dommene er sentrale og setter grunnlaget for hvordan dyrevelferdssaker håndteres.

Ettersom rettsområde er relativt ungt har jeg foretatt intervjuer med mennesker som jobber tett med dyrevelferd for å få et større innblikk i hvordan det arbeides med dyrevelferdsretten.

²⁴ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 397

²⁵ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 167

²⁶ *Lex specialis* innebærer at spesielle regler går foran generelle regler ved motstrid mellom regler av samme rang

Intervjuene har skjedd enten i telefonsamtale eller skriftlig kommunikasjon på e-post. Intervjuene har vært med personer som jobber i dyrekrimenheten i Trøndelag, seksjonsleder for dyrevelferd i hovedkontoret til Mattilsynet, fagansvarlig for dyrevelferd i Veterinærinstituttet, og kommunikasjonsleder i Dyrevernalliansen. Personene har godkjent at jeg kan benytte meg av intervjumaterialet og henvise til deres uttalelser.

Masteroppgaven skal foreta en rettspolitisk vurdering hvor oppdagelsesrisiko, henleggelse, kronisk dårlig dyrehold, og straffebestemmelsen vurderes. I vurderingen blir dyrevelferdsloven, straffeloven, forarbeider, andre offentlige dokumenter og intervjumaterialet benyttet. I tillegg foretas det en sammenligning av dyrevelferdsloven og naturmangfoldloven²⁷ vedrørende straffebestemmelsen.

1.5 Videre fremstilling

Kapittel 2 foretar seg definisjoner av viktige begreper som benyttes i masteroppgaven. I kapittel 3 vil det undersøkes hvilket vern dyr har i dyrevelferdsloven, og kapittel 4 skal det undersøkes i hvilken grad dyr har strafferettslig vern etter dyrevelferdsloven og straffeloven. Kapittel 5 foretas det en rettspolitisk vurdering, før avslutning fremkommer i kapittel 6.

²⁷ Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) LOV-2009-06-19-100

2 Definisjoner

2.1 Dyr

Store norske leksikon sin definisjon av dyr er at dyr er flercellede organismer som behøver tilførsel av organisk næringsstoff.²⁸ Dyrevelferdsloven omfatter «pattedyr, fugler, krypdyr, amfibier, fisk, tiftokreps, blekksprut og honningbier», jf. § 2 første ledd.

2.2 Dyreeier og dyreholder

Dyreeier er den som eier dyret. Dyr anses som ting i norsk rett, og personer kan derved tilegne seg eierskap gjennom avtale eller på annen måte.²⁹ Alle dyr som er eid vil ha en dyreholder, og dyreholderen kan være både eier og en annen person som har ansvaret for dyret, enten midlertidig eller permanent.³⁰ Begrepet «person» omfatter både fysisk og juridisk person.³¹

2.3 Dyrevelferd

Begrepet «dyrevelferd» er tatt fra det engelske ordet «animal welfare», som omfatter hvor godt et dyr har det, samt hvor godt dyret ferdes igjennom livet.³² Dyrevelferdsbegrepet fokuserer på det positive målet om at dyr skal trives og ha det godt, samtidig som det omfatter dyrevern som innebærer at dyr skal beskyttes mot vanskjøtsel, mishandling og lidelse.³³ En definisjon departementet har sagt seg enig i er at dyrevelferd kan være «individets subjektive opplevelse av sin mentale og fysiske tilstand som følge av dets forsøk på å mestre sitt miljø».³⁴ Forarbeidene til dyrevelferdsloven henviser til Brambellkommissjonens «fem friheter» som utgjør den ideelle velferden for dyr.³⁵ For det første skal det være «frihet fra sult, tørst og feilernæring», i tillegg skal det være «frihet fra unormal kulde og varme», «frihet

²⁸ Støp-Bowitz, Åbro og Høiland, 2021

²⁹ Bahus, 2019, s. 27-28

³⁰ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 93

³¹ Bahus, 2019, s. 24

³² St.meld.nr. 12 (2002-2003) s. 26

³³ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 12

³⁴ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 19

³⁵ St.meld.nr. 12 (2002-2003) s. 26; Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 65

fra frykt og stress», «frihet fra skade og sjukdom», og til slutt skal det være «frihet til å utøve normal atferd».³⁶

³⁶ Brambellkommisjonens fem friheter, se St.meld.nr. 12 (2002-2003) s. 26

3 Hvilket vern har dyr i dyrevelferdsloven?

3.1 Dyrevelferdsloven § 1 – formålsbestemmelse

Lovens formål er å fremme «god dyrevelferd» og «respekt for dyr». Formålet om å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr har bakgrunn i blant annet en anerkjennelse om at dyr er «sansende vesener og har en egenverdi uavhengig av den nytteverdi de måtte ha for mennesker».³⁷ Det er interessant at loven bygger på en anerkjennelse om at dyr er sansende vesener, men dyr anses som ting, noe som er ikke-levende gjenstander.

Loven skal fremme god dyrevelferd, og begrepet «dyrevelferd» tar utgangspunktet i dyret og dyrets situasjon.³⁸ Dyrevelferd har som utgangspunkt dyrets subjektive, mentale tilstand, eksempelvis vil balansen mellom «positive og negative opplevelser» være bestemmende for dyrets velferd.³⁹ Definisjon av dyrevelferd fremkommer i kapittel 2.3, i tillegg vil muligheten dyret har til å utøve artsspesifikk atferd og utfolde sitt biologiske potensial inngå i dyrevelferden.⁴⁰

Lovens andre formål er å fremme respekt for dyr. Respekt for dyr kan ha både en direkte og indirekte virkning på velferden til dyrene, eksempelvis kan «uheldige holdninger» medføre at dyr behandles dårligere.⁴¹ Formålet om respekt for dyr henger nært sammen med anerkjennelsen av dyrs egenverdi i § 3, og innebærer at dyr skal respekteres ut fra «egenart og egenverdi».⁴² I tillegg til velferdsvurderinger, skal etiske betraktninger om hvordan dyr skal bli behandlet vektlegges i tolkningen av begrepet.⁴³

Det var et ønske med dyrevelferdsloven å presisere dyrs status og rettigheter.⁴⁴ Loven skal være en moderne lov som «beskytter dyrene ut i fra faglig viten og med utgangspunkt i hva som er i dyrenes interesse».⁴⁵ Dyrevelferdsmeldingen uttrykker at dyrevern er viktig «først og

³⁷ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 93

³⁸ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 93

³⁹ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 93

⁴⁰ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 93

⁴¹ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 93

⁴² Stenevik og Mejdell, 2011, s. 19

⁴³ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 93

⁴⁴ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 7

⁴⁵ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 7

fremst av hensyn til dyrene selv».⁴⁶ Dyrevelferdslovens formålsbestemmelse er sentral tolkningsfaktor for både forståelse og anvendelse av loven.⁴⁷ Departementet ønsket å benytte ordet dyrevelferd istedenfor dyrevern for å sette fokus på at loven skal ha hensynet til dyrene i sentrum.⁴⁸ Det kan stilles spørsmål om formålet om god dyrevelferd og respekt for dyr i det hele tatt kan oppnås så lenge dyr anses som ting i strafferettslig forstand. Dette vil bli undersøkt i senere kapitler i masteroppgaven, men er en interessant tanke å påpeke allerede her.

3.2 Dyrevelferdsloven § 3

3.2.1 Dyrs “egenverdi”

Dyr har «egenverdi» uavhengig av den nytteverdien de har for menneskene, jf. § 3 første punktum. At dyr har egenverdi er sentralt i dyrevelferdsmeldingens etiske plattform, og innebærer at dyr skal håndteres med «omsorg og respekt for dyrs egenart».⁴⁹ Begrepet «egenverdi» ble benyttet for å tydeliggjøre dyrs status og rettigheter, og innebærer at man har verdi kun ut fra å være den man er.⁵⁰ At dyr har egenverdi innebærer at dyr skal behandles med respekt og forsvarlig uavhengig av eventuell økonomisk eller annen nytteverdi dyr måtte ha for mennesker.⁵¹ Det å tilkjenne dyr egenverdi tilsier at dyrs egeninteresser er relevante hensyn, slik som det å leve og ha det godt.⁵²

Begrepet «egenverdi» kan tolkes vidt og snevert. Egenverdi i vid forstand kan innebærer krav på spesielt god behandling og sterk beskyttelse av liv.⁵³ Imidlertid kan ikke begrepet tolkes vidt i dyrevelferdsloven, da dyrevelferdsloven ikke stadfester dyrs krav til liv. Departementet uttrykte at avlaving må være lovlig uten å stille krav om begrunnelse for avlivningen.⁵⁴ Videre påpekes det at det viktigste er at loven bidrar til at dyr har det godt mens de lever, og at avlaving skjer på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.⁵⁵ Det er interessant at loven ikke stiller

⁴⁶ St.meld.nr. 12 (2002-2003) s. 18

⁴⁷ Stenevik og Mejdell, 2011, s. 24

⁴⁸ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 19

⁴⁹ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 23; St.meld.nr. 12 (2002-2003) s. 150

⁵⁰ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 22; Stenevik og Mejdell, 2011, s. 34

⁵¹ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 23

⁵² Stenevik og Mejdell, 2011, s. 35

⁵³ Stenevik og Mejdell, 2011, s. 35

⁵⁴ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 45

⁵⁵ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 45

noe begrunnelseskrav for avliving ettersom loven bygger på anerkjennelse om at dyr er sansende vesener og har egenverdi uavhengig deres nytteverdi for mennesker. I tillegg kan man stille spørsmål om det er etisk riktig å tillate avlivning av friske dyr uten noen begrunnelse. Ut fra en etisk betraktning kan man argumentere for at avlivning av friske dyr uten noen begrunnelse er galt ettersom man ikke verdsetter livet til dyret og heller ikke dyret som et sansende vesen. At loven ikke oppstiller noen form for krav for å avlive friske dyr er heller ikke med på å fremme respekt for dyr.

Det fremkommer av forarbeidene at departementet valgte å videreføre begrepet egenverdi som et «viktig fundament for loven og dens formål», men foreslo å fjerne begrepet fra lovteksten.⁵⁶ At departementet ønsket å fjerne begrepet fra lovteksten er interessant ettersom loven er den mest sentrale rettskilden. Dersom begrepet egenverdi ikke er i lovteksten vil det vanskeliggjøre videreformidlingen og tydeliggjøringen av dyrs egenverdi til befolkningen. Det er positivt at begrepet er inntatt i lovteksten, til tross for forslaget, og kan tolkes dithen at anerkjennelsen av dyrs egenverdi er viktig og må understrekes.

3.2.2 God behandling og beskyttelse mot fare for unødige påkjenninger og belastninger

Bestemmelsens andre punktum uttrykker at dyr skal «behandles godt» og «beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger». Bestemmelsen inneholder et generelt påbud om god behandling av dyr, noe som medfører at dyr får en indirekte rett til god behandling, som vil bidra til god velferd og respekt.⁵⁷ Dyrevelferdsloven § 3 er sentral for tolkning og anvendelse av lovens bestemmelser, i tillegg til å ha selvstendig betydning for konkrete forhold som ikke omfattes av lovens øvrige bestemmelser.⁵⁸

Hva som utgjør god behandling, må vurderes konkret i hvert tilfelle.⁵⁹ Et eksempel på hva som utgjør dårlig behandling er Rt-1994-1272 hvor det forelå vanstell av 60-81 hunder og 14 katter. Vanstellet innebar overfylte tilholdsrom som var mørke med dårlig luftsirkulasjon, i tillegg forelå det manglende rengjøring og mosjon av dyrene.⁶⁰ Kravet til god behandling er tilknyttet dyret som individ, som innebærer at det skal tas hensyn til «dyrs fysiske og mentale

⁵⁶ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 23

⁵⁷ Stenevik og Mejdell, 2011, s. 36

⁵⁸ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 94

⁵⁹ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 94

⁶⁰ Side 1272

behov ut fra deres egenart» og «dyrs evne til å ha positive og negative opplevelser».⁶¹ Kunnskap er en viktig forutsetning for god behandling av dyr, og det fremkommer i forarbeidene at hold av familiedyr økes, og at kunnskap minimerer faren for vanstell grunnet uvitenhet.⁶² Likevel fremkommer det at departementet har ingen planer om å kreve formell kompetanse hos eiere av familiedyr.⁶³ Det er interessant at det ikke foreligger noen forskrift om generelt hold av hund og katt, ettersom hund og katt er utbredt kjæledyr i befolkningen.

Begrepene «godt» og «unødig» åpner for skjønnsvurderinger.⁶⁴ I skjønnsvurderingen vil gjeldende faglig kunnskap være viktig, og andre relevante momenter vil være følelsesmessige vurderinger, samt økonomiske og praktiske hensyn.⁶⁵ At befolkningen har blitt mer opptatt av god behandling av dyr vil også være et relevant moment i vurderingen.⁶⁶

Dyrene skal beskyttes mot unødige påkjenninger og belastninger som innebærer at den ansvarlige aktivt skal beskytte dyrene mot «sykdommer, skader og påregnelige farer».⁶⁷ Hvilket beskyttelseskrav som kreves avhenger av hvilken fare som foreligger, som innebærer at man må vurdere farens risiko.⁶⁸ Uansett har enhver person plikt til å opptre forsvarlig, og plikten gjelder uavhengig av pliktene dyreholder har.⁶⁹ Beskyttelseskravet omfatter beskyttelse mot «fare for» unødige påkjenninger og belastninger, dermed skal tiltak iverksettes før påkjenninger og belastninger inntreffer.⁷⁰ Det bør legges et forsiktighetsprinsipp til grunn på områder hvor man har manglende kunnskap, jf. «fare for».⁷¹

Kravet om beskyttelse innebærer beskyttelse mot «unødige» påkjenninger og belastninger. Loven kan ikke beskytte dyrene mot enhver påkjenning og belastning, men man skal forsøke å hindre påkjenninger og belastninger som er «unødvendige eller uakseptable, og som kan unngås».⁷² Det må foretas en avveining av motstridende interesser i hvert tilfelle, for å avgjøre om påkjenningen er unødig.⁷³ Blant annet må det legges vekt på om påkjenningen er

⁶¹ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 94

⁶² Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 32

⁶³ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 96

⁶⁴ Stenevik og Mejdell, 2011, s. 38

⁶⁵ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 12; Stenevik og Mejdell, 2011, s. 38

⁶⁶ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 9

⁶⁷ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 94

⁶⁸ Stenevik og Mejdell, 2011, s. 42

⁶⁹ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 94

⁷⁰ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 94

⁷¹ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 94

⁷² Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 23

⁷³ St.meld.nr. 12 (2002-2003) s. 136

«forårsaket av mennesker, hva som er formålet med å utsette dyr for slik påkjenning og om handlingen er allment akseptert».⁷⁴ I vurderingen må man undersøke om interessene ved å påføre dyr lidelse, tjener og er nødvendig for et berettiget formål som medfører at hensynet til dyret og dyrets lidelser må fravikes.⁷⁵ Her er det en interessant motsetning, på den ene siden skal man forsøke å hindre unødige påkjenninger som kan unngås, men likevel kan hensynet til dyret vike på grunn av et berettiget formål. Det fremstår som at unødige påkjenninger som kan unngås likevel foretas dersom det tjener menneskelige interesser, slik som bruk av forsøksdyr. I tillegg er det interessant at selv om dyr skal behandles godt og dyrevelferdsloven skal sette dyret i sentrum, følger det av loven at noen påkjenninger og belastninger er lovlig.

3.3 Dyrehold

3.3.1 Generelle vilkår for hold av dyr

Det følger av dyrevelferdsloven § 22 første ledd at dyr bare skal "holdes hvis de kan tilpasse seg holdet på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte». Ordlyden i bestemmelsen kan tolkes dithen at dyret skal klare å tilpasse seg dyreholdet, men at det er dyreholders ansvar at tilpasningen skjer på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Denne tolkningen støttes av forarbeidene hvor det fremgår at bestemmelsen setter overordnet krav om at dyreholder skal sørge for miljø som sikrer god dyrevelferd både ut fra artstypisk og individuelle behov.⁷⁶ Tilpasningskravet innebærer at dyret må både tilpasse seg miljøet som tilbys og selve måten den holdes på.⁷⁷ Kravet om at dyret tilpasses på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte, innebærer et krav både på artsnivå og individnivå.⁷⁸ At individnivå vektlegges fremstår som en styrking av dyrs krav til god dyrevelferd.

Forarbeidene uttrykker at hovedregelen er at dyr som holdes bør være født i fangenskap.⁷⁹ Imidlertid er ikke bestemmelsen til hinder for at man kan holde nye dyrearter, men det stilles særlig aktsomhet hvor dyr ikke er tilvendt et liv i dyrehold.⁸⁰ Tilpasning må skje på forsvarlig

⁷⁴ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 23

⁷⁵ St.meld.nr. 12 (2002-2003) s. 136

⁷⁶ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 62

⁷⁷ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 61

⁷⁸ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 107; Bahus, 2019, s. 85

⁷⁹ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 61

⁸⁰ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 107

vis, og innenfor rimelig tid.⁸¹ At dyr vil overleve tilpasningsprosessen, er ikke tilstrekkelig for å oppfylle forsvarlighetskravet.⁸²

Bestemmelsen kan ses på som en presisering av § 3 om god behandling, ettersom den understreker at dyr ikke kan holdes dersom de ikke kan tilpasses dyreholdet.⁸³

3.3.2 Dyrs levemiljø

Dyrevelferdsloven § 23 angir krav til dyrs levemiljø. Levemiljøet til dyret vil ha sentral betydning for velferden til dyret, og miljø omfatter både fysisk og sosialt miljø.⁸⁴

Bestemmelsen angir generelle retningslinjer om egnet miljø til dyrets beste, og oppstiller krav om at «dyrs grunnleggende miljøbehov» oppfylles.⁸⁵ Det er interessant at dyrs grunnleggende miljøbehov skal oppfylles, men likevel tillates det at mink og rev holdes innendørs, noe som ikke oppfyller deres grunnleggende miljøbehov.⁸⁶

Dyreholder skal sikre at levemiljøet gir «god velferd», ut fra «artstypiske og individuelle behov», og herunder gi mulighet for «stimulerende aktiviteter, bevegelse, hvile og annen naturlig atferd», jf. første ledd første punktum. Det fremstår som at artstypiske og individuelle behov er likeverdig, noe som støttes av forarbeidsuttalelsen om at bestemmelsen skal ivareta dyr som individer.⁸⁷ At individuelle behov tydeliggjøres i lovteksten er positivt, og vil bidra til økt velferd. Forarbeidene uttrykker at et godt levemiljø for dyr gir dyret mulighet til mestring av miljøet samt at det får utfoldet seg, både fysisk og mentalt.⁸⁸ Dyrets krav til levemiljø eksemplifiseres ved at det skal gis mulighet til «stimulerende aktiviteter, bevegelse, hvile og annen naturlig atferd», og disse kravene må ses opp mot vilkåret «god velferd».⁸⁹ Forutsetningen om kunnskap gjennomsyrrer hele loven, og her ser man også viktigheten av kunnskap ettersom levemiljøet skal gi god velferd ut fra artstypiske og individuelle behov.

Videre skal dyrs levemiljø fremme «god helse» og bidra til «trygghet og trivsel», jf. første ledd andre punktum. Begrepet «god helse» innebærer at levemiljøet skal bidra til at dyret er

⁸¹ Bahus, 2019, s. 86

⁸² Stenevik og Mejdell, 2011, s. 244

⁸³ Stenevik og Mejdell, 2011, s. 246

⁸⁴ Stenevik og Mejdell, 2011, s. 247

⁸⁵ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 108

⁸⁶ Forskrift om hold av pelsdyr FOR-2011-03-17-296

⁸⁷ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 108

⁸⁸ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 63

⁸⁹ Stenevik og Mejdell, 2011, s. 255

friskt, både fysisk og psykisk.⁹⁰ I tillegg skal levemiljøet bidra til at dyr føler seg trygge, men bestemmelsen fastsetter ikke et krav om absolutt trygghet.⁹¹ Trygghet for dyr omfatter blant annet dyrs behov for å søke skjul, trekke seg unna truende vesener, og ikke bli utsatt for angrep fra rovdyr.⁹² I tillegg skal levemiljøet fremme trivsel, som omfatter glede og tilfredshet.⁹³

Dyr skal ha adgang til «egnet og trygt tilholdsrom» utenom normal beiteperiode, jf. andre ledd. Egnet tilholdsrom vil variere ut fra forhold hos «dyrets art, rase, alder og helsetilstand samt [...] geografi og klima».⁹⁴ Likevel, skal et egnet tilholdsrom være stort nok til at dyret kan stå og ligge, samt gi mulighet for et tørt og trekkfritt oppholdssted.⁹⁵ Et trygt tilholdsrom innebærer krav til beskyttelse mot brann, rovdyr og uforsvarlig luftkvalitet.⁹⁶

3.3.3 Tilsyn og stell

Dyrevelferdsloven § 24 første ledd uttrykker at dyreholder skal sikre at dyr får «godt tilsyn og stell». Mennesker har et særskilt ansvar for dyrets vel ved hold av dyr, og det foreligger et mål om at dyr skal ha det godt.⁹⁷ Godt stell innebærer at både dyret og miljøet dyret holdes i, blir stelt, mens tilsyn innebærer at dyreholder sjekker dyrene og miljøet slik at man har mulighet til å oppdage farer og iverksette tiltak mot farene.⁹⁸ At dyreholder skal sikre «godt tilsyn og stell» innebærer krav til omfang og grundighet.⁹⁹ Forarbeidene lister opp relevante forhold som vil påvirke hvilket tilsyn og stell som er nødvendig, blant annet dyreart, alder og helsetilstand.¹⁰⁰ Selv om forarbeidenes opplisting ikke er uttømmende, er det interessant at antall dyr ikke fremheves som et forhold ettersom antall dyr vil ha stor innvirkning på hvilket tilsyn og stell som kreves.

Dyreholder skal sikre fôr, beite og vann som er av «god kvalitet, dekker dyrets behov for næring og væske» samt «fremmer god helse og velferd», jf. bokstav a første punktum. At dyr

⁹⁰ Stenevik og Mejdell, 2011, s. 260

⁹¹ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 109

⁹² Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 109

⁹³ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 63

⁹⁴ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 109

⁹⁵ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 109

⁹⁶ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 109

⁹⁷ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 68

⁹⁸ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 109

⁹⁹ Stenevik og Mejdell, 2011, s. 269

¹⁰⁰ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 109

får dekket sitt ernæringsmessige behov kan anses som et absolutt krav, og gjelder uavhengig av kompetanse og økonomi.¹⁰¹ Her ser man at kompetanse er en viktig forutsetning for at dyrene skal få oppfylt sine behov, men det som er positivt er at rettspraksis viser at dyreholders manglende kompetanse ikke vil være unnskyldende. Fôret og vannet skal være hygienisk slik at det ikke inneholder skadelige stoffer som kan medføre sykdom.¹⁰² Dyr skal ikke tvangsfôres eller tvangsvannes med mindre det skjer av dyrehelsemessige grunner, jf. bokstav a andre punktum.

Videre skal dyreholder «beskytte[s]» dyr mot «skade, sykdom, parasitter og andre farer», jf. bokstav b første punktum. Beskyttelseskravet gjelder «påregnelige eller oppdagede farer», og må ses i forbindelse med behovet for beskyttelse.¹⁰³ Beskyttelseskravet er ikke absolutt, og i vurderingen om det foreligger forsvarlig dyrehold må det ses hen til arten og omfanget av påkjenningene.¹⁰⁴ Dyr på utmarksbeite vil ha mindre beskyttelse, og det er akseptert at dyrene utsettes for en del påkjenninger og belastninger ettersom fordelene ved utmarksbeite veier opp for dette.¹⁰⁵ Dyreholders beskyttelsesplikt innebærer aktiv forebyggelse mot skade, sykdom, parasitter og andre farer.¹⁰⁶ Et viktig poeng å påpeke er at tilsyn er nødvendig for å oppdage fare, skade og sykdom, og er sentralt for at dyreholder opprettholder sin plikt. Videre skal syke og skadde dyr gis «forsvarlig behandling» og om nødvendig må de avlives, jf. bokstav b andre punktum.

Dyreholder skal sikre at spredning av smitte begrenses, jf. bokstav c. Spredning av smitte forstås som spredning av «sykdomsfremkallende agens», og dyreholder skal iverksette tiltak for å redusere smitten.¹⁰⁷ I tillegg skal dyreholder sikre at dyr, hvor det er relevant, blir tilstrekkelig tamme til å kunne håndteres og stelles på «dyrevelferdsmessig forsvarlig måte», jf. bokstav d. Det viktigste er at nødvendig håndtering, tilsyn og stell av dyret er mulig å utføre.¹⁰⁸ Ut fra tolkning om at § 22 er inngangsvilkår for at dyr kan holdes og § 22 ses i sammenheng med § 24 bokstav d, kan det stilles spørsmål om dyret i det hele tatt har tilpasset

¹⁰¹ Stenevik og Mejdell, 2011, s. 274, se Rt-1994-1274 og Rt-1991-2

¹⁰² Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 110

¹⁰³ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 110

¹⁰⁴ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 110-111

¹⁰⁵ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 110

¹⁰⁶ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 12; St.meld.nr. 12 (2002-2003) s. 11

¹⁰⁷ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 111

¹⁰⁸ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 111

seg dyreholdet. At dyret er tilstrekkelig tamt slik at nødvendig tilsyn og stell er mulig bør være en forutsetning for at dyret kan holdes.

3.4 Særskilte forbud

Vold og andre overgrep mot dyr, inkludert «utuktige handlinger», betraktes som «sterkt klanderverdig[e]», og dyrevelferdsloven § 14 oppstiller særskilt forbud mot dette.¹⁰⁹

Forarbeidene uttrykker at forbud mot seksuell omgang eller handling med dyr er riktig, ut fra hensynet til dyr, for å forhindre skade og lidelse, samt at det samsvarer med den allmenne oppfatningen av hvordan dyr bør behandles.¹¹⁰

3.4.1 Vold mot dyr

Bokstav a om vold mot dyr omfatter vold og voldshandlinger, hvor kjernen i voldshandlinger er at man «bevisst eller uaktsomt» påfører dyr påkjenninger eller belastninger eller utsetter dyret for sterkt ubehag, som «ikke er nødvendige av hensyn til dyret selv eller annet legitimt formål».¹¹¹ Det fremstår som at vold mot dyr aksepteres dersom det er nødvendig av hensyn til legitimt formål, noe som er spesielt kritikkverdig ettersom det er tale om et særskilt forbud mot vold, noe som heller ikke vil fremme respekt for dyr. At man tillater vold mot dyr vil ikke være i samsvar med kravet om god behandling av dyr.

Forarbeidene anfører at voldsutøvelsen kan være både av fysisk og psykisk karakter, noe som støttes av rettspraksis, HR-2017-1250-A Leo-dommen.¹¹² Det er ikke bare voldshandlingen i seg selv, men også faren ved det voldshandlingen kan bringe som er relevant, jf. § 3.¹¹³ Vold omfatter «slag, spark, klyping, biting, brenning, frysing, bruk av redskap, unødig tvang, å drive dyr for hardt».¹¹⁴ Selv om begrepet «vold» er nytt i dyrevelferdsloven, vil det være relevant å se hen til rettspraksis fra tidligere dyrevernloven som omhandler vold.¹¹⁵ Å stikke kosteskraft inn i skjeden på en hoppeføll som resulterte i smerte, sykdom og feber i flere dager ble ansett som vold i Rt-1971-709.¹¹⁶ I Rt-1961-218 ble økseslag mot hodet til en hund ansett

¹⁰⁹ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 50

¹¹⁰ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 50

¹¹¹ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 103

¹¹² Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 103; Avsnitt 22

¹¹³ Stenevik og Mejdell, 2011, s. 170

¹¹⁴ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 103

¹¹⁵ Stenevik og Mejdell, 2011, s. 171

¹¹⁶ Side 710

som vold.¹¹⁷ Det er ikke klarlagt i rettspraksis hva som utgjør den nedre grensen for hva som regnes som vold.¹¹⁸ Det vil være en rekke relevante momenter i vurderingen om det foreligger vold, blant annet hva slags dyr handlingen rammer, graden av voldsomhet, hva som var formålet med handlingen, og konsekvensene for dyret.¹¹⁹ I tillegg må vold avgrenses nedad mot lettere irettesettelser i oppdragelse, hvor poenget er at reaksjonen skal stå i rimelig forhold til feilen og irettesettelsen egner seg til atferdsendring.¹²⁰ Ses det hen til straffelovens begrepsbruk vold i kroppskrenkelse vil det bero på den konkrete maktanvendelsen, men handlinger som ikke fysisk rammer offeret vil ikke anses som vold.¹²¹ I straffelovens forarbeider nevnes slag og spark som typiske voldshandlinger, samt at avstraffelse av barn ved bruk av knips eller klaps er å anse som voldsutøvelse.¹²² Det fremstår som at hva som er typiske voldshandlinger er det samme for vold mot mennesker og dyr, men på bakgrunn av Leo-dommen fremstår det som at vold i dyrevelferdsloven omfatter mer. På den andre siden fremstår det som at kroppslig irettesettelse er mer akseptert mot dyr i oppdragelsen.

3.4.2 Seksuell omgang med eller seksuelle handlinger med dyr

Bokstav c omfatter forbud mot seksuell omgang eller seksuelle handlinger med dyr, og bestemmelsen rammer også handlinger hvor dyret ikke påføres noen form for påkjenning eller belastning.¹²³ Det er positivt at bestemmelsen ikke krever skadevirkning, noe som også er fulgt opp i en fersk dom, HR-2022-737-A. Faktumet i HR-2022-737-A faller utenfor masteroppgavens problemstilling, men dommen er relevant for den viser hvordan bestemmelsen er tolket og praktisert. Kjerneområdet for bestemmelsen er at mennesker benytter dyr for å oppnå «egen seksuell tilfredsstillelse i en eller annen form».¹²⁴ Straffelovens regler om seksuallovbrudd og tolkning av disse vil gi veiledning om hva som omfattes som seksuell omgang og seksuelle handlinger.¹²⁵ At handlingen er seksuelt motivert er ikke et nødvendig vilkår, i likhet som i straffeloven.¹²⁶ Forarbeidene uttrykker en interessant motsetning, ved at kjerneområdet er at mennesker utnytter dyr for seksuell

¹¹⁷ Side 221

¹¹⁸ Bahun, 2019, s. 53

¹¹⁹ Bahun, 2019, s. 53

¹²⁰ Stenevik og Mejdell, 2011, s. 174-175

¹²¹ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009) s. 427; Jacobsen, Husabø, Gröning og Strandbakken, 2020, s. 35-36

¹²² Ot.prp.nr. 22 (2008-2009) s. 427

¹²³ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 103

¹²⁴ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 103

¹²⁵ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 103

¹²⁶ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 103

tilfredsstillelse, men det er ikke nødvendig at handlingen er seksuelt motivert. En mulig forklaring kan være at bestemmelsen skal kunne omfatte mer, og at en handling som å stikke en pinne i endetarmen på en katt både vil kvalifisere som vold og seksuell omgang eller handling, noe som øker alvoret i saken.

Det fremkommer av forarbeidene at nødvendige prosedyrer i forbindelse med reproduksjon, slik som sædtapping og inseminering, ikke omfattes av forbudet i bokstav c.¹²⁷ I straffelovens forarbeider omfatter seksuell omgang med mennesker samleie og samleielignende forhold.¹²⁸ Straffelovens begrep samleie omfatter vaginalt og analt samleie, samt at samleie likestilles med «innføring av penis i munn og innføring av gjenstand i skjede eller endetarmsåpning».¹²⁹ Samleielignende forhold omfatter blant annet å suge og slikke kjønnsorganer, masturbasjon, og innføring av fingre i endetarmsåpning eller skjede.¹³⁰ Seksuelle handlinger vil i likhet med seksuell omgang kreve en form for fysisk berøring av den andre parten.¹³¹ For at handlingen skal omfattes som seksuell handling, må den ha et seksuelt preg.¹³² At straffelovens regler om seksuallovbrudd skal gi veiledning støttes av rettspraksis, og i HR-2022-737-A hadde domfelte masturbert, penetrert og slikket hundene og ble dømt etter § 14 c.

3.5 Delkonklusjon

På den ene siden har dyrevelferdsloven en rekke bestemmelser som skal sikre at dyr blir behandlet godt. Eksempelvis fremstår bestemmelsene om dyrehold som en presisering av § 3 om god behandling av dyr, noe som tydeliggjør at dyr skal behandles godt. Bestemmelsene om dyrehold oppstiller plikter til dyreholder, og disse pliktene vil være med på å bidra til god dyrevelferd. I tillegg opererer dyrevelferdsloven med særskilte forbud i § 14, hvor det er positivt at lovgiver ønsket å tydeliggjøre at seksuell omgang eller handlinger med dyr er svært klanderverdig og ikke lovlig. Både forbudet mot vold mot dyr og seksuell omgang eller handling med dyr understreker at dyr skal behandles med respekt og har vern. Sammenlignet med dyrevernsloven, har dyrevelferdsloven presisert dyreholders plikter, samt understreket at

¹²⁷ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 103

¹²⁸ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009) s. 211

¹²⁹ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009) s. 212

¹³⁰ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009) s. 211

¹³¹ Jacobsen, m.fl., 2020, s. 105

¹³² Bahun, 2019, s. 55

seksuell omgang eller handling med dyr er straffbart, noe som har bidratt til å styrke dyrs status og vern.

På den andre siden må det bemerkes at dyrs rett til å bli behandlet godt og ikke bli utsatt for vold kan fravikes, eksempelvis ved forskning, noe som reduserer vernet til dyr. At det ofte er menneskers interesser som er årsaken til at hensynet til dyret må vike, viser at i bunn og grunn vil menneskers interesser trumfe dyr, noe som reduserer formålet med dyrevelferdsloven. Det kan sies at dyr har et visst vern i dyrevelferdsloven, men begrenses av menneskers interesser i mange tilfeller.

4 I hvilken grad har dyr strafferettslig vern?

Straffelovens alminnelige bestemmelser gjelder for alle straffbare handlinger såfremt ikke annet er bestemt i lov eller i medhold av lov eller følger av tolkning av lov, jf. strl. § 1. Følgelig får straffelovens alminnelige bestemmelser anvendelse for dyrevelferdsloven § 37, og derfor vil kapittel 4 ta for seg straff etter straffeloven og samspillet med dyrevelferdsloven.

4.1 Hva er straff?

Begrepet straff har tradisjonelt blitt definert som «et onde som staten tilføyer en lovovertreder på grunn av en lovovertrødelse», med hensikt at straffen skal føles som et onde.¹³³

Straffeinstitusjonens formål er prevensjon, individualpreventive virkninger, allmennpreventive virkninger og at uønsket atferd som forårsaker lovbrudd blir straffet, vil skape trygghet i samfunnet og bidra til sosial ro i samfunnet.¹³⁴ Individualpreventive virkningene innebærer straffens uskadeliggjørende, avskrekkende og forbedrende virkning.¹³⁵ Allmennpreventive virkninger innebærer straffens avskrekkende virkning, kost- og nyttevirkning, og holdningsskapende virkning.¹³⁶

Det avgrenses til å redegjøre for fengsel og bot ettersom det er straffalternativene dyrevelferdsloven § 37 opererer med. Fengselsstraff er en frihetsberøvelse hvor domfelte settes inn i fengsel som medfører begrensninger i bevegelsesmulighetene.¹³⁷ Fengselsstraffen kan gjøres betinget, som innebærer at vedkommende ikke sitter i fengsel med den betingelsen at vedkommende ikke begår nye straffbare handlinger i prøveperioden som er tilsatt, jf. § 34. Fengselsstraff og bot kan kombineres, jf. § 32 og § 54. Idømmelse av bot er den straffereaksjonen som er mest benyttet ved mindre alvorlige lovbrudd og innebærer at domfelte må betale et pengebeløp.¹³⁸ Relevante momenter i vurderingen av botens størrelse er gevinst ved overtrødelsen, eventuell fare for skadevirkning og skadeomfang.¹³⁹ I tillegg vil

¹³³ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 77

¹³⁴ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 77-78

¹³⁵ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 78

¹³⁶ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 79

¹³⁷ Grønning Husabø og Jacobsen, 2019, s. 613

¹³⁸ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 306; Grønning m.fl., 2019, s. 637

¹³⁹ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 118

lovbryterens økonomiske evne tillegges vekt i utmålingen av botens størrelse, jf. strl. § 53 andre ledd.

4.2 Straffbarhetsvilkår og øvrige relevante omstendigheter

Det foreligger fire straffbarhetsvilkår som må være oppfylt for å idømme straff, og grunnvilkårene fremkommer i strl. kapittel 3. For det første kreves det lovhjemmel for at straff kan ilegges, jf. strl. § 14, og kravet skal forstås likt som Grunnloven § 96 om at ingen kan dømmes uten etter lov.¹⁴⁰ Andre grunnvilkår er at det ikke foreligger rettferdighetsgrunner, som nødrett i strl. § 17 og nødverge i § 18. Videre må gjerningspersonen være tilregnelig, jf. skyldevne i strl. § 20. Siste grunnvilkår er skyldkravet som fremkommer i strl. § 21 om at straffelovgivningen bare rammer forsettlig handlinger med mindre annet er bestemt. Forsett reguleres i strl. § 22, og forsettet må foreligge på handlingstidspunktet og gjelde hele gjerningsbeskrivelsen.¹⁴¹ Hensiktsforsett foreligger når handlingen i straffebudet er foretatt med «hensikt», jf. bokstav a. Sannsynlighetsforsett foreligger når gjerningspersonen begår handlingen i straffebudet med bevissthet om at handlingen «sikkert eller mest sannsynlig» dekker gjerningsbeskrivelsen, jf. bokstav b. Eventuelt forsett foreligger dersom noen begår handlingen i straffebudet og holder det «for mulig» at handlingen dekker gjerningsbeskrivelsen, og velger å handle selv om det skulle være tilfellet, jf. bokstav c. Som nevnt i avgrensningene vil andre og tredje grunnvilkår ikke behandles.¹⁴²

Årsakssammenheng innebærer at det foreligger en forbindelse mellom to hendelser.¹⁴³ En måte å forklare årsakssammenheng er at det foreligger sammenheng mellom to forhold i hendelsesforløpet, hvor det er tilstrekkelig at forhold x har påvirket resultatet.¹⁴⁴ I tillegg må årsakssammenhengen være adekvat.¹⁴⁵

¹⁴⁰ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 409-410

¹⁴¹ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 426

¹⁴² Se delkapittel 1.3

¹⁴³ Gröning m.fl., 2019, s. 163

¹⁴⁴ Gröning m.fl., 2019, s. 165

¹⁴⁵ Gröning m.fl., 2019, s. 172

Begrepet «rettsstrid» er en samlebetegnelse på handlinger som er forbudt.¹⁴⁶

Rettstridsvurdering innebærer å trekke en grense mellom vernet av handlingsfriheten til gjerningspersonen, og vernet til den handlingen retter seg mot.¹⁴⁷ Med andre ord må det i en rettsstridsvurdering vurderes om gjerningspersonens handling er ment å bli omfattet av straffebudet.¹⁴⁸

4.3 Dyrevelferdsloven § 37

Dyrevelferdsloven § 37 første ledd uttrykker at «forsettlig eller grovt uaktsom overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av denne lov eller vedtak gitt i medhold av loven», straffes med bøter eller fengsel inntil ett år eller begge deler. Første ledd uttrykker kravet til lovhjemmel, det første straffbarhetsvilkåret. Som det følger av bestemmelsen kan overtredelser av bestemmelser gitt i loven eller i medhold av denne straffes, som innebærer at overtredelser på bestemmelser gitt i forskrift i medhold av loven, er straffbare.¹⁴⁹ Andre ledd regulerer grove overtredelser, hvor «grov overtredelse» straffes med fengsel inntil tre år. Selv om masteroppgaven avgrenses til å gjelde første og andre ledd, må det påpekes at første og andre ledd ikke gjelder for overtredelser av §§ 4, 5 og 6, jf. tredje ledd.¹⁵⁰

Bestemmelsen er en videreføring av dyrevernslovens straffebestemmelse, med unntak av at det er innført strengere skyldkrav.¹⁵¹ Det er interessant at dyrevelferdsloven har strengere skyldkrav enn dyrevernsloven, ettersom formålet med dyrevelferdsloven var å presisere dyrs status og rettigheter, samt at befolkningen har blitt mer opptatt av hvordan dyr behandles. At skyldkravet er endret er interessant ettersom man kan stille spørsmål om dyr ville fått et bedre vern dersom det var simpel uaktsomhet, noe som vil bli drøftet nedenfor. Ettersom det i hovedsak er en videreføring av straffebestemmelsen i dyrevernsloven, kan det være hensiktsmessig å se hen til dyrevernslovens utforming og forarbeider ved tolkningen av dyrevelferdslovens § 37.

¹⁴⁶ Gröning m.fl., 2019, s. 186

¹⁴⁷ Gröning m.fl., 2019, s. 197

¹⁴⁸ Gröning m.fl., 2019, s. 190

¹⁴⁹ Bahun, 2019, s. 197

¹⁵⁰ Se delkapittel 1.3

¹⁵¹ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 118

4.3.1 Skyldkravet

Beviskravet i strafferett er at «enhver rimelig og fornuftig tvil» skal komme tiltalte til gode.¹⁵² Ettersom dyrevelferdssaker etter dyrevelferdsloven § 37 innebærer straff, vil beviskravet i dyrevelferdssaker være det samme som i enhver annen straffesak, noe som også støttes av uttalelser fra Fossum.¹⁵³ Skyldkravet er forsett og grov uaktsomhet, jf. dyrevelferdsloven § 37 første ledd. Se redegjørelse av forsett i delkapittel 4.2.

Straffeloven § 23 regulerer alminnelig og grov uaktsomhet. Det følger av første ledd at den som handler i strid med kravet til «forsvarlig opptreden på et område», og som ut fra «sine personlige forutsetninger kan bebreides», er uaktsom. Hvorvidt gjerningspersonens handling strider mot forsvarlig atferd skal vurderes objektivt og ta utgangspunkt i hva en «alminnelig fornuftig og samvittighetsfull person ville ha gjort i en tilsvarende situasjon».¹⁵⁴ Etter vurderingen om hvorvidt handlingen fraviker aktsomhetsnormen, må det vurderes om gjerningspersonen kan klandres. Her er det sentrale å finne forhold hos vedkommende som medfører at vedkommende ikke kan klandres, og det må tas hensyn til vedkommendes psykiske og fysiske forutsetninger.¹⁵⁵ I tillegg bør det ses hen til hva slags interesser som ble krenket, samt hvor alvorlig den straffbare handlingen var.¹⁵⁶ Grov uaktsomhet reguleres av andre ledd som uttrykker at uaktsomheten er grov dersom handlingen er «svært klanderverdig» og det er «grunnlag for sterk bebreidelse». Grov uaktsomhet krever både et «større avvik fra forsvarlig atferd» og en mer «kvalifisert form for bebreidelse» enn alminnelig uaktsomhet.¹⁵⁷ Det fremstår som at det skal mye til for at en person har opptrådt grovt uaktsomt. Ordet «klanderverdig» setter en høy terskel, og ved å uttrykke at handlingen skal være «svært klanderverdig», medfører en heving av terskelen. At det i tillegg kreves at handlingen gir grunnlag for «sterk bebreidelse», indikerer at det er en høy terskel for hva som anses som grovt uaktsomt.

Vedrørende dyrevelferd finnes det en rekke relevante momenter i vurderingen av grov uaktsomhet. Dyrevelferdsmessige konsekvenser ved handlingen, farer og belastninger ved handlingen, og graden av uforsiktighet er relevante momenter.¹⁵⁸ Videre vil kompetansekravet

¹⁵² Øyen, 2019, s. 468

¹⁵³ Intervju med Fossum

¹⁵⁴ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 426

¹⁵⁵ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 427

¹⁵⁶ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 427

¹⁵⁷ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 427

¹⁵⁸ Stenevik og Mejdell, 2011, s. 410

i § 6 være relevant å trekke inn i aktsomhetsvurderingen. Formålsbestemmelsen og § 3 vil også ha betydning, samt at dyrevelferdsloven skal være en presisering og styrking av dyrs rettigheter og status. Til slutt vil avhengighetsforhold, at dyr er prisgitt omsorg og stell det får, når mennesker tar kontroll over dyret, være relevant. Avhengighetsforhold er i tillegg en straffeskjerpene omstendighet, jf. strl. § 77 bokstav g, og ble trukket frem i Lukas-dommen avsnitt 33.

4.3.2 Strafferammen

Strafferammen i dyrevelferdsloven § 37 er «bøter eller fengsel inntil 1 år eller begge deler» for mindre alvorlige overtredelser, og fengsel inntil tre år for grove overtredelser. Som nevnt rammer dyrevelferdsloven § 37 overtredelser av bestemmelser gitt i eller i medhold av loven eller vedtak gitt i medhold av loven, utenom overtredelse av §§ 4, 5 og 6. En høyere strafferamme ble vurdert, hvor departementet la særlig vekt på straffens preventive virkninger og at borgerne skal oppfatte straffebudet som realistisk.¹⁵⁹ Departementet viste til at straffenivået i den gjeldende dyrevernavloven var høyere enn i sammenlignbare lover, slik som viltloven,¹⁶⁰ matloven¹⁶¹ og akvakulturloven,¹⁶² og departementet anså strafferammen tilstrekkelig høy og foreslo videreføring av disse.¹⁶³

Dyrevernavloven § 31 rammet forsettlig og uaktsomme overtredelser av bestemmelser gitt i eller med hjemmel i loven. Strafferammen i dyrevernavloven § 31 ble endret fra seks måneder til ett år, og en ytterligere skjerpelse på tre år for grove overtredelser, som ble ikraftsatt i 2001.¹⁶⁴ I forbindelse med dyrevernavloven uttrykte departementet at brudd på dyrevernavloven vil ha ulik karakter og alvorlighetsgrad, samt at den lave maksimumsstraffen ikke var i samsvar med den alminnelige rettsoppfatning.¹⁶⁵ I forarbeidene til dyrevelferdsloven uttrykte departementet at domstolene har vært tilbakeholdne og i hovedsak gitt betinget fengsel, bot eller en kombinasjon, selv for svært grove overtredelser.¹⁶⁶ Videre uttrykte departementet at personlige forhold ikke kan unnskyldde alle alvorlige lovbrudd på dyrevelferdsloven, og at

¹⁵⁹ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 88

¹⁶⁰ Lov om jakt og fangst av vilt (viltloven.) LOV-1981-05-29-38 § 56

¹⁶¹ Lov om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven) LOV-2003-12-19-124 § 28

¹⁶² Lov om akvakultur (akvakulturloven) LOV-2005-06-17-79 § 31

¹⁶³ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 88

¹⁶⁴ Ot.prp.nr. 68 (1999-2000) s. 12; Ikrafttredelse av lov av 19. januar 2001 nr. 6 om endringer i lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevernav FOR-2001-01-19-75, jf. Lov om endringer i lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevernav LOV-2001-01-19-6

¹⁶⁵ Ot.prp.nr. 68 (1999-2000) s. 3-4

¹⁶⁶ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 88

grov mishandling har straffverdighet som tilsier strenge straffer.¹⁶⁷ Jøa-dommen støtter forarbeidenes uttalelser, hvor retten viste til forarbeidene og ıla personlige problemer begrenset vekt. Straff kan bidra til å skape moralske holdninger, og dyrevelferdsloven og håndhevelsen av denne kan ha holdningsskapende effekt.¹⁶⁸ Som nevnt er lovens formål å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr, noe straffebestemmelsen skal bidra til. Det fremstår som om lovgiver ønsket at straffenivået skulle heves, og at domstolene ikke skulle vektlegge personlige problemer. Som nevnt tidligere representerer Lukas-dommen og Jøa-dommen en skjerpelse i straffenivået i dyrevelferdssaker, som er en følge av endringsloven i 2001 og holdningen dyrevelferdsloven har medbrakt.¹⁶⁹ Vedrørende vektlegging av personlige problemer kan det vises til HR-2019-1645-A hvor retten tolket at forarbeidene ga noe større åpning for å vektlegge personlige problemer hvor det var tale om mindre alvorlige overtredelser.

4.3.3 Grove overtredelser – andre ledd

Strafferammen for grove overtredelser av dyrevelferdsloven straffes med fengsel inntil tre år, jf. andre ledd første punktum. Hva som omfattes som grove overtredelser fremgår av andre ledd andre punktum, og det fremgår at vurderingen om overtredelsen er grov, skal det særlig legges vekt på «overtredelsens omfang og virkninger, og graden av utvist skyld». I vurderingen om overtredelsen er grov, bør det legges vekt på hvilke konsekvenser lovbruddet har fått, slik som «omfanget av påført fysisk og mental skade og smerte» i tillegg om lovbruddet har «pågått over tid eller har gjentatt seg».¹⁷⁰ Videre bør det vektlegges om lovbruddet er utført på en «særlig smertefull måte, og om overtredelsen er gjort med hensikt».¹⁷¹ Straffeskjerpene omstendigheter som blant annet avhengighetsforhold, at lovbruddet er begått på «særlig hensynsløs måte» og at lovbruddet rammer de som er «forsvarsløse eller særlig utsatt for lovbrudd», kan trekkes inn i vurderingen om overtredelsen er grov, jf. strl. § 77.

¹⁶⁷ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 88

¹⁶⁸ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 86

¹⁶⁹ Se delkapittel 1.4; Lukas-dommen avsnitt 24; Jøa-dommen- avsnitt 26

¹⁷⁰ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 118

¹⁷¹ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 118

4.3.4 Rettspraksis i medhold av dyrevelferdsloven § 37

Her skal utvalgt rettspraksis gjennomgås for å undersøke hvordan retten går frem og hvilke momenter som benyttes.

HR-2016-295-A Lukas-dommen

Høyesterettsavgjørelsen omhandler grove overtredelser av dyrevelferdslovens § 37 andre ledd jf. første ledd. Overtredelsen gjaldt ulovlig avlivningsmetode¹⁷² og utøvelse av vold mot dyr.¹⁷³ Domfelte avlivet hunden Lukas ved å knyte båndet hans til et betongrør og kaste hunden ned i Vansjø, som resulterte i at hunden ble dratt under vannet av betongrørets vekt og døde av drukningen.¹⁷⁴

Høyesterett konkluderte enstemmig med at handlingen var en grov overtredelse, og lagmannsrettens straff på fengsel i 90 dager forble stående. Førstvoterende påpekte at handlingens grovhet vil være styrende for fastsettelsen av straffen, og det vil være sentralt «hvor mange dyr som rammes, hvor stor lidelse de er påført, og graden av skyld».¹⁷⁵ Videre påpekte førstvoterende at en streng straff vil understreke dyrevelferdslovens § 1 om at dyr skal behandles med respekt, og at allmennpreventive hensyn tilsier at straff skal idømmes når overtredelser blir avdekket.¹⁷⁶ Til slutt viste førstvoterende til at det vil være et moment at dyr som holdes av mennesker vil være kontrollert av mennesker, og dermed er prisgitt den omsorg og behandling menneskene gir.¹⁷⁷ Med bakgrunn i disse momentene og manglende veiledning i tidligere rettspraksis, uttrykte førstvoterende at domfeltes handlemåte var egnet til å skape smerte og alvorlig frykt hos hunden, samt at domfeltes handling var forsettlig og overlatt ettersom domfelte hadde tid til å komme på andre alternativer. Førstvoterende uttrykte at fengselsstraff på ti måneder var for høyt og at en slik straff ikke ville stå i et «rimelig forhold til et realistisk straffenivå for de store dyretragedier».¹⁷⁸ Det ble vist til

¹⁷² Dyrevelferdsloven § 12 første ledd første punktum og andre ledd, jf. forskrift om avlivning av hund og katt FOR-1998-10-11-991 § 2

¹⁷³ Dyrevelferdslovens § 14 bokstav a

¹⁷⁴ Avsnitt 8

¹⁷⁵ Avsnitt 30

¹⁷⁶ Avsnitt 31-32

¹⁷⁷ Avsnitt 33

¹⁷⁸ Avsnitt 39

straffelovens forarbeider hvor det fremkommer at det skal en del til for å idømme høy straff.¹⁷⁹

Sammenlignes Lukas-dommen med eldre avgjørelser, representerer Lukas-dommen en klar skjerpelse i straffenivået. I tillegg kan Lukas-dommen benyttes til å fastslå at mindre overtredelser av dyrevelferdsloven kvalifiserer til 120 dager fengsel.¹⁸⁰ Politidvokat i dyrekrimenheten i Trøndelag politidistrikt Amund Sand uttrykker at dyrevelferdslovens strafferamme på tre år er trang, og er noe av årsaken til at straffenivået ble på 120 dager, før fradrag.¹⁸¹ Retten uttrykte at en straff på ti måneder ikke vil stå i rimelig forhold til store dyretragedier, og har dermed lagt seg på et lavere nivå for å gi handlingsrom til mer alvorligere saker. Likevel har retten foretatt en skjerpelse ved å gi uttrykk for alvorret ved dyrevelferdslovbrudd.

HR-2016-2285-A Jøa-dommen

Høyesterettsavgjørelsen gjelder grov overtredelse av dyrevelferdsloven § 37 andre ledd jf. første ledd, jf. § 24 første ledd bokstav a og b. Domfelte sluttet brått å gå i fjøset etter beskjed om farens Alzheimer-diagnose i desember 2014, og holdt sine psykiske problemer og at han ikke gikk i fjøset skjult. Mattilsynet dro på tilsyn 20. mars 2015 og ble møtt med en besetning på 92 døde storfe, og veterinær Cecilie Mejdell uttrykte at dyrene «utvilsomt» døde som en «direkte følge av mangel på fôr og vann» samt manglende stell som «påført[e] dem mye lidelse».¹⁸²

Avgjørelsen er enstemmig, og det ble idømt fengsel i ett år og åtte måneder. I vurderingen av straffeutmålingen så retten hen til Lukas-dommen og uttrykte at den vil være sentral i straffeutmålingen i saken.¹⁸³ Som uttrykt i Lukas-dommen, vil det ved fastsettelsen av straff være «handlingens grovhet som er styrende», hvor det er sentralt «hvor mange dyr som rammes, hvor stor lidelse de er påført, og graden av skyld».¹⁸⁴ Retten la vekt på at lidelsene varte opptil to måneder for 92 dyr.¹⁸⁵ Videre la retten vekt på at domfelte bodde rett ved driftsbygningen og visste hva som foregikk, og hans lange erfaring med storfe bidro til

¹⁷⁹ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009) s. 179 flg.

¹⁸⁰ Økokrim, 2017, s. 23

¹⁸¹ Intervju med Sand

¹⁸² Avsnitt 13, retten henviste til lagmannsrettens uttalelser

¹⁸³ Avsnitt 17

¹⁸⁴ Avsnitt 28

¹⁸⁵ Avsnitt 29

handlingens grovhet.¹⁸⁶ Retten uttrykte videre at domfelte hadde god tid til å tenke seg om, i tillegg til at han ved en anledning stoppet sin ektefelle fra å gå inn i fjøset.¹⁸⁷ Retten uttrykte at på den andre siden var det ikke funnet bevist at domfelte ønsket å påføre dyrene lidelse, noe som skilte saken fra tilfeller hvor eier aktivt mishandler dyrene sine.¹⁸⁸ Til slutt påpekte retten at allmennpreventive hensyn tilsa at man må reagerer strengt på denne type overtredelse, og at det kan bidra til å heve dyrs status og ha holdningsskapende effekt.¹⁸⁹

Retten benyttet Lukas-dommen som veiledning og vurderte straffenivået etter handlingens grovhet, med fokus på antall dyr som rammes, graden av lidelse og skyldgraden. Det ble ilagt høyere straff i Jøa-dommen enn i Lukas-dommen, på bakgrunn av at det var tale om et høyt antall dyr som ble rammet og lidelsene var påført over lang tid. Det må påpekes at det fortsatt er mye ubrukt handlingsrom i strafferammen, og Jøa-dommen representerer et svært grovt tilfelle. Som Mattilsynet har påpekt, er mindre enn to tredjedeler av strafferammen benyttet i Jøa-dommen.¹⁹⁰ Retten uttrykte at denne saken skilte seg fra tilfeller hvor man aktivt mishandler dyr, da det ikke ble funnet bevist at domfelte ønsket å påføre dyrene lidelse. Likevel må det påpekes at det er graverende at domfelte gikk aktivt til verks for å stanse sin kone fra å gå inn i fjøset, noe som kunne stanset dyrenes lidelse. På bakgrunn av grovheten i saken, domfeltes kompetanse og at han aktivt stoppet sin ektefelle må det bemerkes at retten burde ha utnyttet strafferammen bedre for å understreke alvorligheten i saken.

HR-2017-1250-A Leo-dommen

Høyesterettsavgjørelsen gjaldt overtredelse av dyrevelferdsloven § 37 første ledd, jf. § 14 og 8, jf. forskrift om bruk av strøm ved hundetrening.¹⁹¹ Overtredelsen gjaldt bruk av strømhalsbånd på schæferhunden Leo som var en stresset valp som bjeffet mye.¹⁹² Det ble benyttet to ulike strømhalsbånd, hvor bruken av begge strømhalsbåndene ble ansett som voldsutøvelse, både med og uten batterier i halsbåndet.¹⁹³ Handlingene var ikke grove.

¹⁸⁶ Avsnitt 30

¹⁸⁷ Avsnitt 30

¹⁸⁸ Avsnitt 31

¹⁸⁹ Avsnitt 35

¹⁹⁰ Årsrapport 2016 s. 18

¹⁹¹ Forskrift om bruk av elektrisk strøm ved trening av hund FOR-2008-03-14-256

¹⁹² Avsnitt 11

¹⁹³ Avsnitt 23, 34 og 36

Retten var uenig i hva voldsbegrepet omfatter, men var enstemmig vedrørende straffeutmålingen i saken, fengsel i 15 dager. Ved straffefastsettelsen henvises det til Lukas-dommen hvor det uttrykkes at «handlingens grovhet» er styrende.¹⁹⁴ Straffeutmålingen gjaldt to forhold hvor ingen av forholdene ble ansett som grove.¹⁹⁵ Retten så hen til Lukas-dommen og Jøa-dommen og uttrykte at straffefastsettelsen ikke ville være veiledende, da de dommene omfattet grove overtredelser, noe som ikke var gjeldende i denne saken.¹⁹⁶ Retten uttrykte at det burde reageres med en liten fengselsstraff ettersom det var forsettlig overtredelse av bestemmelse som uttrykkelig forbyr strøm i oppdragelse.¹⁹⁷ I tillegg vektlegges allmennpreventive hensyn stor vekt, og det understrekes at oppdagelse av dyrevelferdslovbrudd er generelt vanskelig og dyr er prisgitt menneskene som har ansvar for dem.¹⁹⁸

Det positive ved dommen er at den understreker at allmennpreventive hensyn må tillegges stor vekt, og når dyrevelferdsbrudd først oppdages, må disse reageres på. At retten idømte en kort fengselsstraff illustrerer at handlinger som ikke står i samsvar med formålet om å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr, ikke skal aksepteres. Det som er forvirrende ved denne avgjørelsen er at rettens domsslutning stadfester tingrettens domsslutning punkt 1 om at handlingene er overtredelse av dyrevelferdsloven § 37 andre ledd jf. første ledd, men i domsgrunnene konkluderte retten at handlingene ikke var grove. En mulig forklaring på hvorfor andre ledd benyttes, er at andre ledd oppgir momenter til grovhetsvurderingen, noe som kan støttes av dommens avsnitt 40. Likevel må det bemerkes at henvisning til andre ledd i saker med mindre alvorlige overtredelser ikke gjøres konsekvent, se domsslutningen i HR-2019-1645-A til sammenligning.

HR-2019-1645-A

Høyesterettsavgjørelsen omhandler overtredelse av dyrevelferdsloven § 37 første ledd, jf. § 12, jf. forskrift om avlivning av hund og katt § 2. Domfelte hadde avlivet to katter ved å knekke nakken på dem med hendene, deretter hengt dem opp i et tau før han brente dem i

¹⁹⁴ Avsnitt 38

¹⁹⁵ Avsnitt 39-42, retten henviste til lagmannsrettens uttalelser

¹⁹⁶ Avsnitt 43

¹⁹⁷ Avsnitt 44

¹⁹⁸ Avsnitt 45, retten henviste til lagmannsrettens uttalelser

ovnen.¹⁹⁹ Handlingen ble ikke ansett som grov, blant annet ut fra sammenligning med Lukas-dommen som innebar en grovere avlivningsmetode.²⁰⁰

Høyesterett avsa enstemmig en fengselsstraff på 45 dager for overtredelsen. Retten viste til at handlingens grovhet er styrende, og henviste til Lukas-dommen og Leo-dommen.²⁰¹ I tillegg uttrykte retten at straffen må reflektere dyrevelferdslovens formål, som etter § 1 er å fremme «respekt for dyr». Retten vurderte domfeltes overtredelse opp mot Leo-dommen og Lukas-dommen, og konkluderte med at overtredelsen var grovere enn i Leo-dommen og fengselsstraffen måtte være høyere enn i Leo-dommen, men lavere enn i Lukas-dommen, da den overtredelsen var grovere.²⁰² Ut fra dette anså retten at en fengselsstraff på 60 dager var passende, og det ble vektlagt at det var tale om to dyr. Videre ble det gitt fradrag i straffen ettersom domfelte erkjente forholdene straks politiet oppsøkte han. Domfelte ønsket at hans personlige forhold skulle være formildende, og ut fra rettens tolkning av forarbeidene var det større åpning for å legge vekt på personlige forhold ved mindre alvorlige brudd.²⁰³ Imidlertid uttrykte retten at det ikke var grunnlag for å redusere straffen, og la særlig vekt på at allmennpreventive hensyn tilsa «en følbar straff», og avlivningene var gjennomført med forsett.²⁰⁴

Retten foretok en grundig vurdering av straffefastsettelsen, og sammenlignet saken både med Lukas-dommen og Leo-dommen. Tolkning av domsgrunnene tilsier at det var nødvendig med en følbar reaksjon ut fra allmennpreventive hensyn og det faktum at domfelte foretok den andre avlivningen noen dager etter første avlivning med samme forsett. Det positive med avgjørelsen er at retten statuerer at visse avlivningsmetoder ikke er lovlig, og at dyr skal behandles godt helt til de avlives på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.

4.4 Straffelovens skadeverkbestemmelse

Straffeloven § 351 første ledd omhandler ordinært skadeverk og uttrykker at den som «skader, ødelegger, gjør ubrukelig eller forspiller» en «gjenstand» som «helt eller delvis tilhører en annen», kan straffes med bot eller fengsel inntil ett år. I juridisk forstand anses dyr som ting,

¹⁹⁹ Avsnitt 2

²⁰⁰ Avsnitt 23

²⁰¹ Avsnitt 29

²⁰² Avsnitt 31

²⁰³ Avsnitt 35

²⁰⁴ Avsnitt 36

og rettspraksis viser at dyr omfattes som «gjenstand» og at straffelovens skadeverkbestemmelse anvendes, jf. Rt-1975-314. Ettersom dyr anses som ting i juridisk forstand, vil en person ha et eierforhold til dyret, og det er krenkelsen av eierforholdet straffelovens skadeverkbestemmelse fokuserer på. Benyttelse av straffelovens skadeverksbestemmelse kan anses som en avsporing, noe som understøttes av uttalelser som Sand kom med i intervjuet, hvor han også påpekte at krenkelse av eierforholdet ikke er det viktigste i saker om vold mot dyr.²⁰⁵ Videre påpeker han at en generell tanke i miljøretten er at forankring i straffeloven i tillegg til spesialloven, vil signalisere alvorret i saken. Hvilket signal benyttelse av straffelovens skadeverkbestemmelse sender, kan det stilles spørsmål ved, og vil bli behandlet nedenfor.

Straffelovens skadeverkbestemmelse har blitt anvendt i nyere tid vedrørende vold mot dyr. Tingrettsavgjørelsen TOSLO-2009-120584 innebar overtredelse av dyrevernsloven § 31 jf. § 2 og straffeloven av 1902 § 291 første ledd, for å ha kastet en annen persons hund ned fra en høyde for deretter å ha sparket hunden kraftig slik at den døde. Retten uttrykte at allmennpreventive og individualpreventive hensyn talte for å idømme en ubetinget fengselsstraff, og straffen ble fastsatt til 30 dager. I THAUG-2010-15524 hadde domfelte knivstukket en annen persons ku, som var drektig, ni ganger i halsen slik at den blødde ihjel, og innebar overtredelse av dyrevelferdsloven § 37 første ledd jf. § 14 bokstav a, tiltalepost I, og straffeloven av 1902 § 291 første ledd jf. andre ledd, tiltalepost IV. I straffeutmålingen veide tiltalepost I tyngst, og retten uttrykte at et tilfelle som dette vil ligge i området 45 til 90 dager ubetinget fengsel, mens tiltalepost IV var bøteforhold. En tolkning av avgjørelsene tilsier at retten vektlegger overtredelsen av dyrevelferdsloven, mens overtredelsen av straffeloven er av mindre betydning. At hovedtyngden er på overtredelsen av dyrevelferdsloven, tolkes dithen at straffelovens skadeverkbestemmelse blir brukt for å konstatere at det er en annen persons eiendom.

4.5 Delkonklusjon

På den ene siden trekker det faktum at dyrevelferdsloven har en straffebestemmelse i retning av at dyr har strafferettslig vern. At straffebestemmelsen rammer overtredelser av bestemmelser «gitt i eller i medhold av denne loven eller vedtak gitt i medhold av loven», gir

²⁰⁵ Intervju med Sand

uttrykk for at straffebestemmelsen har et stort omfang. Med andre ord vil overtredelser av alle bestemmelsene i loven, med unntak av §§ 4, 5 og 6, samt forskriftsbestemmelser og vedtak fra Mattilsynet være straffebelagt. I tillegg vil det faktum at fengselsstraff er et alternativ for overtredelser mot dyr understreke alvorligheten ved dyrekriminalitet, og vise at dyr har et strafferettslig vern.

Nyere rettspraksis viser at det er større fokus på kriminalitet mot dyr, og Lukas-dommen og Jøa-dommen representerer en skjerpelse av straffenivået. At fengselsstraff blir mer benyttet illustrerer at dyr har et strafferettslig vern, og at overtredelser mot dyr blir tatt på alvor. Imidlertid må det bemerkes at det er mye ubrukt rom i strafferammen i Lukas-dommen og Jøa-dommen, noe som kan illustrere domstolens tilbakeholdenhet i saker om dyr. Likevel viser rettspraksis at mennesker blir straffebelagt for overtredelser mot dyr, og Leo-dommen illustrerer at selv handlinger mennesker har foretatt i oppdragelse straffes dersom handlingen overskrider hva som er lovlig.

Videre må det understrekes at det faktum at personlige problemer ikke skal unnskyldde alle alvorlige lovbrudd, tilsier at dyr har et strafferettslig vern. Imidlertid er det negativt at retten i HR-2019-1645-A tolket forarbeidsuttalelsene i den retning at det er større åpning for å vektlegge personlige problemer ved mindre alvorlige lovbrudd. På den ene siden er det naturlig å se hen til personlige problemer ettersom det ofte er årsaken til lovbruddet. Likevel burde ikke personlige problemer vektlegges ettersom mennesker har stort ansvar for dyrene når man først har tatt kontroll over deres livsløp, og da har dyreholder ansvar for å sikre at dyrene blir ivaretatt av noen som klarer det. At menneskers personlige problemer skal kunne vektlegges bidrar til å svekke dyrs strafferettslige vern.

5 Rettspolitisk vurdering

Ettersom det er konkludert at dyr har et strafferettslig vern i kapittel 4, vil den rettspolitiske analysen se nærmere på elementer som styrker og svekker dette, samt elementer som eventuelt kan endres for å gi økt strafferettslig vern.

5.1 Oppdagelsesrisiko

Dyrevelferdslovens straffebestemmelse § 37 gir hjemmel for å straffe personer for overtredelser av loven. Et viktig poeng er at man ikke kan straffe noen dersom lovbruddet ikke blir oppdaget, med andre ord må lovbruddet først oppdages for at dyrevelferdsloven § 37 kan komme til anvendelse. I tilfeller hvor mennesker blir utsatt for urett, har de muligheten selv til å anmelde forholdet til politiet, en mulighet dyr ikke har. I rapporten om pilotprosjektet Dyrekrim understrekes det at «dyr har ingen egen stemme, og er derfor avhengig av at noen taler deres sak».²⁰⁶ Politiet og Mattilsynet er viktige aktører i bekjempelsen mot dyrekriminalitet, og det er viktig at det er et godt samarbeid mellom disse aktørene, noe pilotprosjekt Dyrekrim skulle arbeide for.²⁰⁷

Seksjonsleder for dyrevelferd i Mattilsynet Torunn Knævelsrud uttrykker at Mattilsynet benytter ulike metoder for å oppdage dyrevelferdslovbrudd, blant annet varslingsknapp på Mattilsynets hjemmeside, funn fra slakterier og kartlegging av kronisk dårlig dyrehold.²⁰⁸ Mattilsynet mottar mange bekymringsmeldinger, og Knævelsrud forklarer at Mattilsynet opererer med regionale grupper som gjennomgår bekymringsmeldinger og sender videre de bekymringsmeldingene som både angir eier eller adresse, og inneholder klar beskrivelse av forhold som indikerer alvorlig brudd på dyrevelferden.²⁰⁹ Videre påpeker Knævelsrud at Mattilsynet generelt drar på tilsyn hvor det er mistanke om alvorlig dyrevelferdsbrudd, oppfølging av kronisk dårlig dyrehold og under tilsynskampanjer for å vurdere tilstanden innen en produksjonsform. Mattilsynet har imidlertid begrenset med ressurser, og det fremkommer av velferdsrapportene at Mattilsynet prioriterer tilsyn hos dyrehold hvor det er

²⁰⁶ Fossum og Holm-Ross, 2018, s. 7

²⁰⁷ Fossum og Holm-Ross, 2018, s. 7

²⁰⁸ Intervju med Knævelsrud

²⁰⁹ Intervju med Knævelsrud

størst risiko for dårlig dyrevelferd.²¹⁰ Det er positivt at dyrehold med størst risiko for dårlig dyrevelferd prioriteres, likevel innebærer det at det er mange dyr som ikke får hjelp.

Det fremkommer i forarbeidene at personlige problemer eller sykdom hos dyreholder ofte er årsaken til dårlig dyrevelferd, og er noe tilsynsorganer i «begrenset grad» kan fange opp ved ordinære tilsyn.²¹¹ Tilsynsmyndighetene avhenger av å bli varslet «for å få kjennskap til slike forhold».²¹² Det later til at personlige forhold er vanskelig å oppdage dersom forholdene i dyreholdet ellers er akseptable på tidspunktet for tilsynet. At mennesker varsler tilsynsmyndighetene ved mistanke om dyrevelferdslovbrudd eller svikt hos dyreholder er viktig, spesielt der dyreholder klarer å skjule sine personlige problemer for sine nærmeste. Jøa-dommen illustrerer viktigheten av varsling, hvor personlige problemer var årsaken til vanskjøtselen og de nærmeste visste ingenting.

Dyrevelferdsloven § 5 pålegger varslingsplikt som gjelder enhver, og dyrehelsepersonell har varslingsplikt etter denne bestemmelsen, jf. dyrehelsepersonelloven²¹³ § 21 første ledd nr. 5. Fagansvarlig for dyrevelferd hos Veterinærinstituttet Cecilie Mejdell påpeker at varslingsplikten gjelder for enhver, men at plikten er enda større for veterinærer ettersom de har faglig bakgrunn.²¹⁴ Mejdell uttrykker videre at det er viktig at veterinærer tenker tanken, for dersom man ikke tenker tanken vil det ikke komme en mistanke om at dyret kan være påført skade med vilje. Videre viser hun til Karianne Muri sin veileder *Se sammenhengen: vold mot dyr og vold i nære relasjoner*. Dyremishandling kan være vanskelig å oppdage, spesielt i tilfeller hvor dyreeier benytter seg av forskjellige dyreklinikker eller veterinærer fra gang til gang, for å skjule et gjentatt mønster, såkalt «veterinærshopping».²¹⁵ Muri uttrykker på samme måte som Mejdell at det er viktig at helsepersonell tenker tanken om mishandling og at mishandling kan forekomme.²¹⁶ Veilederen poengterer hvilke tegn veterinærer bør reagere på, og understreker at «gjentatte hendelser og uforklarlige skader må utløse en sterk mistanke om mishandling».²¹⁷ På grunn av veterinærshopping poengterer veilederen at det er viktig at politiet og Mattilsynet er klar over fenomenet og sjekker ved flere dyreklinikker for å

²¹⁰ Årsrapport 2015 s. 3; Årsrapport 2016 s. 6; Årsrapport 2017 s. 7; Årsrapport 2018 s. 28-29; Årsrapport 2019 s. 17; Årsrapport 2020 s. 10; Årsrapport 2021 s. 4

²¹¹ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 30

²¹² Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 30

²¹³ Lov om veterinærer og annet dyrehelsepersonell (dyrehelsepersonelloven) LOV-2001-06-15-75

²¹⁴ Intervju med Mejdell

²¹⁵ Muri, 2020, s. 6 og 11

²¹⁶ Muri, 2020, s. 6

²¹⁷ Muri, 2020, s. 11

styrke eller svekke mistanken om dyremishandling.²¹⁸ Som det fremgår av veilederen bør veterinærer begynne å tenke bevissikring med en gang mistanke om dyremishandling oppstår.²¹⁹ Det er positivt at det er laget en veileder om vold mot dyr, slik at veterinærer er mer oppmerksomme på tegnene på mishandling. Veterinærer har en viktig rolle i bekjempelsen mot dyremishandling ettersom de jobber tett med dyr og har fagkunnskap, derfor er det viktig at veterinærer er opplyst om tegnene og videre prosedyre. Imidlertid må det påpekes at manglende universalt register gjør det lettere for dyremishandlere å mishandle dyrene sine og komme unna med det. Dersom det eksempelvis hadde vært et register hvor man skrev rapporter om veterinærbesøk, som var tilgjengelig for alle dyreklinikker, kunne man ha oppdaget et repeterende voldelig mønster tidligere, og dermed kunne man arbeidet mer effektivt mot mishandling. I tillegg kan et slikt register virke avskrekkende og medføre at færre mennesker skader dyrene sine. På den andre siden kunne et slikt register ha ført til at mennesker som skader dyrene sine ikke ville dratt til veterinærer i frykt for å bli oppdaget.

Dyremishandling er generelt vanskelig å oppdage. Kommunikasjonsleder i Dyrevernalliansen Live Klevland uttrykker at det er fordi dyr ikke kan melde selv, og dyr ofte holdes på steder hvor utenforstående ikke vil legge merke til mishandlingen.²²⁰ Som Fossum forklarer er dyrekrimenheten avhengig av at folk varsler om lovbrudd mot dyr, og at det er spesielt vanskelig å oppdage lovbrudd overfor kjæledyr.²²¹ Videre påpeker hun at man er helt avhengig av at andre har samme fokus på dyrevelferdslovbrudd for at disse skal oppdages. Vanskeligheten av å oppdage dyremishandling ble også understreket i Lukas-dommen, hvor allmennpreventive hensyn tilsa at man må reagere med en viss styrke når man først har «avklart at det foreligger brudd».²²² Det er viktig å påpeke at dersom befolkningen ikke er klar over at dyremishandling er et problem i samfunnet, vil man ikke være oppmerksomme, noe som gjør det vanskeligere å oppdage lovbrudd mot dyr. På den ene siden kan man si at opprettelse av dyrekrimenheter har gjort mennesker mer oppmerksomme på dyrekriminalitet, men likevel er det grunn til å tro at befolkningen generelt har liten kunnskap om omfanget av dyrekriminalitet.

²¹⁸ Muri, 2020, s. 11

²¹⁹ Muri, 2020, s. 23

²²⁰ Intervju med Klevland

²²¹ Intervju med Fossum

²²² Avsnitt 32

5.2 Henleggelse

Landbruks- og matdepartementet uttrykker at antall henleggelse i dyrevelferdssaker er redusert som følge av opprettelse av dyrekrimenheter.²²³ Trøndelag politidistrikt er den første regionen som fikk dyrekrimenhet, og har opplevd kraftig reduksjon av antall henleggelse på tross av at antall anmeldelser har økt.²²⁴ At antall anmeldelser har økt er en interessant motsetning til Mattilsynets statistikk om at antall funn av alvorlig vanskjøtsel har redusert fra år 2018. Det kan tenkes at årsaken til motsetningen er at Mattilsynet førte få tilsyn i 2020 og 2021, samtidig som opprettelsen av dyrekrimenheter kan ha medført til at mennesker velger å henvende seg direkte dit. Grethe Fossum var med i pilotprosjektet, og forklarer at samarbeidet mellom politiet og Mattilsynet har medført at politiet kommer raskere inn i saken, noe som gjør det lettere å etterforske og sikre spor.²²⁵ Hun uttrykker videre at gjennom samarbeidet har Mattilsynet blitt bedre kjent med hvilken dokumentasjon som behøves i en sak, og har mer fokus på dette. Antall henleggelse har gått ned etter opprettelsen av dyrekrimenheten, og er en følge av at det er dedikerte etterforskere og jurister, samt samarbeidet med Mattilsynet, ifølge Fossum. Hun påpeker at politiet er avhengig av å komme inn i saken så raskt som mulig, og gjerne sammen med Mattilsynet dersom det åpenbart er straffbare forhold tilstede i et dyrehold. Dersom politiet kommer inn i saken sammen med Mattilsynet kan de foreta avhør på stedet og starte etterforskningen med en gang, til motsetning til tidligere da politiet ofte fikk beskjed en stund etter at overtredelsene skjedde.²²⁶ Landbruks- og matdepartementet poengterer at samarbeidet har medført at «sakene dokumenteres bedre, bevisinnhenting er grundigere og saksbehandlingstiden går ned», noe som medfører at flere dyrevelferdssaker blir behandlet i rettssystemet.²²⁷

Det fremstår som at arbeidet mot dyrekriminalitet før dyrekrimenhetene var lite effektivt og at kommunikasjonen mellom politiet og Mattilsynet var dårlig, noe som resulterte i at det var vanskeligere å behandle dyrevelferdssaker. At samarbeidet har medført til at flere saker blir behandlet i rettssystemet understreker viktigheten av samarbeid på tvers av organer for å oppnå best mulig resultat, og at man er avhengig av hverandres kunnskap og kompetanse.

²²³ Landbruks- og matdepartement, 2021

²²⁴ Landbruks- og matdepartementet, 2021

²²⁵ Intervju med Fossum

²²⁶ Intervju med Fossum

²²⁷ Landbruks- og matdepartementet, 2021

Henleggelse foretas ofte på bakgrunn av bevisets stilling, uttrykker Fossum. Ettersom dyrene ikke har egen stemme, er politiet avhengig av at andre stiller opp og vitner, og Fossum påpeker at i tilfeller hvor personer ikke vitner, kommer ikke politiet lenger og de er nødt til å henlegge saken.²²⁸ Til tross for at mange saker henlegges på grunn av bevisets stilling, poengterer landbruks- og matdepartementet at antall henleggelse på bakgrunn av bevisets stilling er halvert fra 2018 til 2020.²²⁹ Det fremstår som at samarbeidet mellom Mattilsynet og politiet er årsaken til at antall henleggelse på grunn av bevisets stilling er halvert, ettersom aktørene kommuniserer bedre. Selv om en sak må henlegges, forteller Fossum at det blir foretatt samme etterforskingsskritt i en dyrevelferdssak som i en annen strafferettslig sak, slik som avhør, undersøkelser hos veterinæren og eventuelt obduksjon dersom dyret er dødt. Det er positivt at det blir foretatt samme etterforskingsskritt i dyrevelferdssaker som i andre strafferettslige saker, noe som illustrerer at dyrevelferdssaker tas på alvor og understøtter at dyr har strafferettslig vern.

5.3 Kronisk dårlig dyrehold

Det fremgår av Mattilsynets velferdsrapport 2018 at det foreligger mange dyrehold hvor dyr lider på grunn av manglende fôr, vann og stell, og at dyrene kan lide i årevis.²³⁰ Kronisk dårlig dyrehold er vanskelig å avvikle ettersom dyreholdet ikke er dårlig nok til å bli avviklet ved første tilsyn, og dyreholdet forbedres etter vedtak slik at det er på et lovlig nivå for deretter å falle tilbake etter en viss tid.²³¹ Knævelsrud forklarer at Mattilsynet kartlegger kronisk dårlig dyrehold og drar på tilsyn til kjente kronisk dårlige dyrehold for å følge opp tilstanden.²³² Imidlertid kan det argumenteres for at dyrene ikke har godt nok vern dersom kronisk dårlig dyrehold kan holde på. Ses det hen til dyrevelferdsloven § 24 bokstav a skal dyreholder «sikre» at dyr får fôr og vann av god kvalitet som dekker ernæringsbehovet, noe som også rettspraksis viser kan forstås som et absolutt krav.²³³ At Mattilsynets velferdsrapport uttrykker at dyreholdet ikke er dårlig nok til å bli avviklet ved første tilsyn er interessant, spesielt med tanke på at dyreholder bryter kravet om å dekke dyrs ernæringsmessige behov. Tilstedeværelsen av kronisk dårlig dyrehold svekker dyrs strafferettslige vern.

²²⁸ Intervju med Fossum

²²⁹ Landbruks- og matdepartementet, 2021

²³⁰ Årsrapport 2018 s. 12

²³¹ Årsrapport 2018 s. 12-13

²³² Intervju med Knævelsrud

²³³ Se delkapittel 3.3.3

Mattilsynet forklarer at det gis stadig strengere vedtak, og at det går en stund før man kan fastslå at dyreholder ikke klarer å skape en stabil god velferd for dyrene sine.²³⁴

Riksrevisjonens bemerkninger av gjennomgangen av myndighetenes innsats mot alvorlig brudd på dyrevelferdsloven i landbruket er at gjentatte alvorlige lovbrudd ikke blir «avdekket på grunn av sen oppfølging fra Mattilsynet».²³⁵ Riksrevisjonen foretok gjennomgang av saker til 39 dyreholdere hvor det var vedtatt aktivitetsforbud og avdekket at det kan ta lang tid fra pålegg om utbedring av alvorlig avvik gis av Mattilsynet, til nytt tilsyn gjennomføres.²³⁶ Eksempelvis trekkes det frem at det i gjennomsnitt tok 13 uker fra et hastevedtak om fôr og vann ble gitt, til et nytt tilsyn ble gjennomført, og 23,5 uker fra et hastevedtak om sykdom og skade til nytt tilsyn ble gjennomført.²³⁷ Riksrevisjonens vurdering var at det tar for lang tid før Mattilsynet foretar nye inspeksjoner i kronisk dårlig dyrehold hvor det er fare for gjentakende brudd.²³⁸ På bakgrunn av dette påpeker Riksrevisjonen at det er kritikkverdig og «brudd på dyrevelferdsloven kan fortsette over lang tid med alvorlige konsekvenser for dyrene».²³⁹ Som det fremgår av Mattilsynets velferdsrapport 2018 benytter noen regioner en tredjedel av dyrevelferdsressursene på kronisk dårlig dyrehold.²⁴⁰ Det fremstår som Mattilsynet enten ikke prioriterer tilstrekkelig ressurser til kronisk dårlig dyrehold eller har som rutine at dyreholder får lang tid på å rette opp avvik. Det er blitt nevnt at Mattilsynet har begrenset med ressurser, og må prioritere hvor disse skal brukes. Imidlertid må det påpekes at sen oppfølging av kronisk dårlig dyrehold medfører at dyr får dårligere vern og strafferettslig vern.

Mattilsynet arbeider med å få kartlagt kronisk dårlig dyrehold slik at disse dyreholdene kan avvikles raskere.²⁴¹ Dette innebærer at dersom Mattilsynet har gitt vedtak om manglende fôring, stell eller tilsyn mer enn tre til fire ganger i løpet av et par år uten å oppnå varig bedring på dyrevelferden, skal det lages en plan for å få til en varig forbedring eller avvikling av dyreholdet.²⁴² Det fremstår som at Mattilsynets plan om raskere avvikling er å gi dyreholder en prøveperiode for å undersøke om vedkommende kan få varig forbedring av dyreholdet, hvis ikke legges det en plan eller avvikling. Det er kritikkverdig at dyrene må lide i noen år for at tilsynsorganet skal få kartlagt om dyreholder er skikket til å ha dyreholdet, og

²³⁴ Årsrapport 2018 s. 13

²³⁵ Riksrevisjonen dokument nr. 1 (2019-2020) s. 133

²³⁶ Riksrevisjonen dokument nr. 1 (2019-2020) s. 133

²³⁷ Riksrevisjonen dokument nr. 1 (2019-2020) s. 133

²³⁸ Riksrevisjonen dokument nr. 1 (2019-2020) s. 134

²³⁹ Riksrevisjonen dokument nr. 1 (2019-2020) s. 134

²⁴⁰ Årsrapport 2018 s. 13

²⁴¹ Årsrapport 2018 s. 13

²⁴² Årsrapport 2018 s. 13

vil ikke være i dyrenes interesse. Ses det hen til det sentrale grunnhensynet om god dyrevelferd som dyrevelferdsloven skal ivareta, kan man bemerke at det å tillate kronisk dårlig dyrehold å fortsette ikke er i samsvar med grunnhensynet, tvert imot settes hensynet til god dyrevelferd i andre rekke.

Mattilsynet påpeker at kronisk dårlig dyrehold er utfordrende å holde tak i over lang tid.²⁴³ Hyppige tilsyn er krevende, og omorganisering og utskiftning av personell kan medføre at kontinuiteten svekkes, i tillegg kan det forekomme at dyreholder overfører dyrene til en ny dårlig dyreeier, som gjør at hele saken må starte på nytt.²⁴⁴ Kronisk dårlig dyrehold var en viktig satsing i 2021 for Mattilsynet, hvor arbeidet med kronisk dårlig dyrehold skulle følges opp på en mer effektiv og målrettet måte.²⁴⁵ I Mattilsynets årsrapport 2021 fremkommer det at målet er å oppnå «varig lovlig nivå, eller avvikl[ing], innen forsvarlig tid», men rapporten angir ikke hva som anses som forsvarlig tid.²⁴⁶ Rapporten oppfører imidlertid gjentatt brudd på krav som fôr, vann og stell over minst ett til to år som vilkår for å bli ansett som kronisk dårlig dyrehold.²⁴⁷ Det tolkes dithen at forsvarlig tid ikke kan være mindre enn tidsperioden Mattilsynet oppstiller i vilkåret, altså ett til to år. Ut fra egen mening vil et par år ikke anses som «forsvarlig tid», spesielt med tanke på at dyrene lider.

Klevland uttrykker at økte midler til Mattilsynet vil bidra til oppklaring av dyrevelferdssaker ettersom Mattilsynet er førstelinje ut i dyrevelferdssaker.²⁴⁸ I tillegg mener Klevland at i Mattilsynets arbeid mot kronisk dårlig dyrehold, behøves det lovendring slik at Mattilsynet kan få mer effektive hjemler. Arbeidet med kronisk dårlig dyrehold fremstår som komplisert, og det er en interessant tanke at lovendring behøves for at arbeidet skal bli mer effektivt. Slik det fremstår i dag virker det som at regelverket er mer til gunst for dyreholdere, ettersom de får holde på lenge med kronisk dårlig dyrehold.

5.4 Tilstrekkelig straffebestemmelse?

Lukas-dommen og Jøa-dommen representerer en skjerpelse i straffeutmåling og er veiledende for fastsettelse av straff ved brudd på dyrevelferdsloven. Det er positivt at det har forekommet

²⁴³ Årsrapport 2018 s. 13

²⁴⁴ Årsrapport 2018 s. 13

²⁴⁵ Mattilsynet, 2021

²⁴⁶ Årsrapport 2021 s. 9

²⁴⁷ Årsrapport 2021 s. 8

²⁴⁸ Intervju med Klevland

en skjerpelse i straffnivået, noe som viser alvorligheten ved dyrekriminalitet og styrker dyrs strafferettslige vern. Likevel, er det interessant at strafferammen ble lite utnyttet i Lukas-dommen og Jøa-dommen. Ses det hen til Jøa-dommen er det spesielt at retten brukte under to tredjedeler av strafferammen da Jøa-dommen er et eksempel på dyretragedie. Domfelte i Jøa-dommen lot nesten 100 dyr sulte og tørste ihjel fordi han var i en vanskelig livssituasjon. I tillegg er det graverende at han aktivt stoppet hans kone fra å gå i fjøset, noe som kunne endt lidelsene til dyrene. At retten ila en straff på under to år for et slikt grovt tilfelle, kan sies å være i uoverensstemmelse med samfunnets holdninger om hvordan dyr skal behandles. Det fremstår som at domstolene fortsatt er tilbakeholdne med å utnytte strafferammen, og bevarer rom åpent for verre saker. Dersom Jøa-dommen ikke kvalifiserer til høyere straff, må det stilles spørsmål om hva som skal til for å komme oppunder den øvre strafferammen.

Allmennpreventive virkninger er ett av straffelovgivningens formål, og en allmennpreventiv virkning er at straff skal være holdningsskapende.²⁴⁹ På den ene siden kan man trekke frem det faktum at dyr anses som gjenstand i strl. § 351 er med på å skape en holdning at dyr likestilles med møbler og ikke-levende vesener, ettersom det er hva bestemmelsen materielt sett uttrykker. I tillegg kan det trekkes frem at retten i THAUG-2010-15524 uttrykte at overtredelsene av straffelovens skadeverksbestemmelse var bøteforhold, noe som er med på å skape en holdning om at dyr ikke anses mer verdt enn et møbel i strafferettslig forstand. Ses allmennpreventive virkninger i sammenheng med formålet om respekt for dyr, kan man argumentere for at det faktum at dyr anses som gjenstand, motvirker respekten for dyr ettersom man ikke anerkjenner dyr som sansende vesener som kan føle smerte, lidelse og glede. På den andre siden må det trekkes frem i positiv retning at allmennpreventive hensyn tilsier reaksjon. I Lukas-dommen avsnitt 32 uttrykte retten at allmennpreventive hensyn tilsa at man må reagere med en viss styrke når man først har avklart at det foreligger brudd. Allmennpreventive hensyn tillegges stor vekt også i Jøa-dommen, hvor det uttrykkes i denne sammenheng at straffnivået kan «bidra til å høyne dyrs status og vil gjennom dette kunne ha en holdningsskapende effekt».²⁵⁰ Disse to dommene anses for å være et avgjørende punkt i forbindelse med straffeutmåling i dyrevelferdsretten, og vil gi veiledning til senere avgjørelser.²⁵¹ Videre understreker disse to dommene viktigheten av å reagere på avdekkede

²⁴⁹ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 79

²⁵⁰ Avsnitt 35

²⁵¹ Se ajourført versjon av dyrevelferdsloven kommentarutgave av Stenevik og Mejdell, første avsnitt under § 37, hentet fra: <https://juridika.no/no/lov/2009-06-19-97/§37/kommentar?q=dyrevelferdsloven>

lovbrudd med den tanke om at det er holdningsskapende og illustrerende hva samfunnet mener om slike saker.

Det var et ønske at dyrevelferdsloven skulle presisere dyrs status og rettigheter, og dyrevelferdsloven bygger på det vesentlige premisset om at dyr har egenverdi.²⁵² Likevel fremkommer det at dyrs status og rettigheter i dyrevelferdsloven ikke vil ha direkte innvirkning på dyrs status i andre rettsområdet, eksempelvis strafferetten.²⁵³ Dette innebærer at de særskilte rettighetene og vernene dyrene tilkjennes i dyrevelferdsloven, vil hovedsakelig gjelde i tilfeller hvor dyrevelferdsloven anvendes. I juridisk forstand anses dyr som ting,²⁵⁴ og overtredelser vedrørende dyr kan straffes etter strl. § 351 om skadeverk, som innebærer at dyr likestilles med ikke-levende objekter i strafferettslig forstand. Ifølge Sand er det en generell tanke innenfor miljøretten at spesiallovgivning ofte ikke gir uttelling, og ved forankring i straffeloven får man signalisert alvorret ved saken.²⁵⁵ Likevel, som nevnt, kan benyttelsen av straffelovens skadeverksbestemmelse anses som en avsporing.²⁵⁶ Ut fra egen mening vil benyttelse av straffeloven sende ut et signal om at overtredelser mot dyr ikke er alvorlig, og vil på denne måten skape en holdning om at dyr er kun ting, og vold mot dyr likestilles med ødeleggelse av et møbel. Oppnåelse av god dyrevelferd og respekt for dyr vil være vanskelig å oppnå så lenge dyr anses som ting i juridisk forstand. Som nevnt ovenfor vil benyttelse av straffeloven innebære likestilling mellom dyr og ikke-levende objekter, noe som innebærer at deres egenverdi ses helt vekk ifra.

Strafferammen i dyrevelferdsloven § 37 er tre år for grove overtredelser, og det kan diskuteres om strafferammen er tilstrekkelig høy. Ses det hen til naturmangfoldloven som skal bevare naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold, jf. § 1, har den en øvre strafferamme på fem år for grove overtredelser, jf. § 75 andre ledd. Dyrevelferdsloven og naturmangfoldloven kan sies å gå under miljørett, og begge lovene bærer preg av samme interesser, ivaretagelse av natur og/eller dyr. På den ene siden kan man argumentere for at ettersom naturmangfoldloven har en øvre strafferamme på fem år, kan det tilsi at det er hensiktsmessig å øke den øvre strafferammen i dyrevelferdsloven. En økning av strafferammen i dyrevelferdsloven ble diskutert i anledningen av dyrevelferdsloven.²⁵⁷

²⁵² Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 7

²⁵³ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 24

²⁵⁴ Bahus, 2019, s. 11; St.meld.nr. 12 (2002-2003) s. 136

²⁵⁵ Intervju med Sand

²⁵⁶ Se delkapittel 4.4

²⁵⁷ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 86-87

Departementet uttrykte i forbindelse med diskusjonen at strafferammen i gjeldende dyrevernavlov var høyere enn i sammenlignbare lover, og viste til viltloven, matloven og akvakulturloven, og mente at strafferammen var tilstrekkelig høy.²⁵⁸ Imidlertid viste ikke departementet til naturmangfoldloven, og man kan argumentere for at naturmangfoldloven er en sammenlignbar lov, og her er det en høyere strafferamme enn i dyrevelferdsloven. På den andre siden må det bemerkes at overtredelser av naturmangfoldloven kan medføre store konsekvenser med ringvirkninger, eksempelvis ved at en art utrykkes. Følgelig kan overtredelser av naturmangfoldloven få verre konsekvenser og være grovere enn overtredelser av dyrevelferdsloven. Ettersom overtredelser av naturmangfoldloven kan få enorme konsekvenser, trekker det i retning av at naturmangfoldlovens strafferamme ikke kan tas til inntekt for høyere strafferamme i dyrevelferdsloven. Imidlertid kan man argumentere for at selv om utryddelse av en art objektivt sett er verre enn å la 100 kuer sulte ihjel, vil begge handlingene være grove. I diskusjonen om høyere strafferamme i dyrevelferdsloven uttrykte dyrevernavorganisasjoner, Veterinærinstituttet og Rådet for dyreetikk at strafferammen bør heves, og at straffebestemmelsen må signalisere at brudd på dyrevelferdsloven innebærer «reelle, alvorlige konsekvenser».²⁵⁹ Overtredelser i dyrevelferdsloven skjer overfor levende vesener, og bør ha en høyere strafferamme for å tydeliggjøre alvorret ved slike overtredelser. Sand uttrykker at dyrevelferdslovens strafferamme på tre år er trang, og en strafferamme på fem år ville blitt utnyttet bedre.²⁶⁰ Videre påpeker han at dette var tematikken i Lukas-dommen, og dersom strafferammen var høyere ville man mest sannsynlig fått høyere straff i både Lukas-dommen og Jøa-dommen.

Det kan tenkes at dyr ville fått et bedre vern dersom skyldkravet var simpel uaktsomhet, noe som også støttes av uttalelser Sand kom med i intervjuet.²⁶¹ At simpel uaktsomhet gir bedre vern er en logisk tanke ettersom det kreves mindre for å oppfylle kravet til simpel uaktsomhet, noe som ville utvidet dyrs strafferettslige vern. I forbindelse med dyrevelferdslovens skyldkrav, påpeker Sand at naturmangfoldloven og dyrevelferdsloven har ulike skyldkrav, og at naturmangfoldloven § 15 er en såkalt dyrevelferdsbestemmelse. Det fremgår av naturmangfoldloven § 75 at både forsettlig og uaktsomme overtredelser av loven blir rammet. Dette innebærer at dyrevelferdsloven har en høyere terskel for at et normbrudd er ulovlig enn det naturmangfoldloven oppstiller. Det fremgår av naturmangfoldloven § 15

²⁵⁸ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 88

²⁵⁹ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s. 87

²⁶⁰ Intervju med Sand

²⁶¹ Intervju med Sand

første ledd at ved «enhver aktivitet» skal «unødig skade og lidelse» på viltlevende dyr og deres reir eller bo, «unngås». Naturmangfoldloven § 15 første ledd om at unødig skade og lidelse skal unngås er veldig lik dyrevelferdsloven § 3 andre punktum om at dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for «unødig påkjenninger og belastninger». Ettersom naturmangfoldloven rammer simpel uaktsomhet, vil viltlevende dyr ha større vern enn eide dyr i medhold av dyrevelferdsloven. Sand forklarer at forskjellen kanskje ikke er gjennomtenkt, og at det er typisk at man får merkelige forskjeller i spesiallovgivningen.²⁶² Likevel er det et interessant fenomen at naturmangfoldloven sikrer et bedre vern til ville dyr, enn hva dyrevelferdsloven sikrer dyr i dyrehold. Ettersom dyr er prisgitt omsorgen og stellet mennesker gir når mennesker har tatt kontroll over dyrets livsforløp, samt at det foreligger kompetansekrav, tilsier at det burde stilles høy grad av aktsomhet. Til sammenligning er det interessant at ville dyr som har kontroll over eget livsforløp har bedre vern enn dyr som er helt avhengig av mennesker.

5.5 Delkonklusjon

For det første må det understrekes at dyrevelferdssaker har lav oppdagelsesrisiko, noe som innebærer at mange gjerningspersoner ikke blir straffet. Likevel må det påpekes at det jobbes hardt med dyrevelferdssaker, og opprettelsen av dyrekrimenheter styrker dyrs strafferettslige vern ettersom en egen enhet har dyrekriminalitet som fokus. I tillegg er veilederen til veterinærer om dyremishandling et steg i riktig retning, og jobber mot bedre oppdagelsesmuligheter. Videre vil det faktum at det foretas samme etterforskingsskritt i dyrevelferdssaker som i andre strafferettslig saker, understøtte at dyr har strafferettslige vern. At det har forekommet en skjerpelse i straffenivået og at når man først avdekker dyrekriminalitet, så skal handlingen straffes, styrker dyrs strafferettslige vern. Imidlertid må det påpekes at dyrevelferdsloven har en trang strafferamme og domstolene er tilbakeholdne med å utnytte strafferammen, noe som trekker i retning av at straffefastsettelsen ikke står i samsvar med alvorret av overtredelsen. Ettersom det er lav oppdagelsesrisiko, burde avdekkede lovbrudd bli slått hardt ned på, både for å signalisere alvorret og at overtredelser medfører reelle konsekvenser.

²⁶² Intervju med Sand

Videre må det bemerkes at tilstedeværelsen av kronisk dårlig dyrehold svekker dyrs strafferettslige vern. At kronisk dårlig dyrehold får fortsette selv etter at Mattilsynet har oppdaget manglende fôring, vann og tilsyn kan tas til inntekt for at menneskers interesser trumfer hensynet til dyr. I tillegg illustrerer kronisk dårlig dyrehold at grunnhensynet om god dyrevelferd fravikes, og at dyr til tider ikke har et strafferettslig vern i det hele tatt. Mattilsynet bør bli tildelt mer ressurser og en mer effektiv verktøykasse for å bedre dyrs vern og understøtte dyrs strafferettslige vern.

6 Avslutning

Dyrevelferdsloven inneholder en rekke bestemmelser som skal sikre dyrs vern, men loven åpner opp for å fravike pliktene til fordel for menneskers interesser, noe som svekker dyrs vern.²⁶³ Det konkluderes med at dyr har strafferettslig vern på bakgrunn av at mange handlinger er straffebelagt, loven opererer med fengselsstraff som alternativ, har en øvre strafferamme på tre år, og rettspraksis viser at mennesker straffes.²⁶⁴ Den rettspolitiske vurderingen viser at det finnes en rekke elementer som styrker dyrs strafferettslige vern, slik som at dyrekrimenheter har blitt opprettet, straffenivået er skjerpet, og mennesker blir idømt straff for overtredelser. Imidlertid må det påpekes at dyrs strafferettslige vern svekkes av tilstedeværelsen av kronisk dårlig dyrehold, en trang strafferamme og domstolenes tilbakeholdenhet i forbindelse med straffenivået.²⁶⁵

Dyrekrimenheter er relativt nytt, og på den ene siden har både Fossum og Landbruks- og matdepartementet uttrykt at dyrekrimenhetene har medført positive virkninger. At dyrevelferdssaker blir etterforsket av dedikerte personer og et bedre samarbeid mellom Mattilsynet og politiet, kan tyde på at opprettelse av dyrekrimenhetene har medført til bedre strafferettslig vern for dyr. Likevel må det bemerkes at dyrekrimenhetene er veldig ferske, og det er vanskelig å bedømme om opprettelsen av dyrekrimenheter vil ha positive virkninger for dyrs strafferettslige vern i lengden.

Personlig syntes jeg at regelverket gir dyr for dårlig vern, og det skinner igjennom at menneskers interesser er ivaretatt i dyrevelferdsloven, noen ganger på bekostning av hensynet til dyr. I tillegg foreligger det lave straffer i forhold til hva dyr blir utsatt for, dyr er spesielt utsatt for kriminalitet og dyrevelferdretten iverksetter ikke nok tiltak for å forhindre at dyr utsettes for kriminalitet.

Det er mye interessant som foregår i tiden fremover for dyrevelferdsretten. For det første vil det være interessant om Mattilsynets satsing på arbeidet med kronisk dårlig dyrehold medfører forbedring av dyrevelferden. For det andre vil det være interessant å se hva Høyesterett mener oppfyller kravet til den øvre strafferammen i dyrevelferdsloven, med andre ord hvor grov overtredelsen må være. Til slutt vil det være interessant å se hva regjeringen

²⁶³ Se delkapittel 3.5 for utbrodering

²⁶⁴ Se delkapittel 4.5 for utbrodering

²⁶⁵ Se delkapittel 5.5 for utbrodering

kommer frem til i den nye stortingsmeldingen om dyrevelferd. Blant annet om strafferammen endres, om dyrs status endres fra ting til levende vesen, og om Mattilsynet får mer effektive virkemidler, eller om regelverket forblir som det er i dag.

Litteraturliste

Lover:

Kongeriket Norges Grunnlov LOV-1814-05-17

Almindelig borgerlig Straffelov (straffelov) LOV-1902-05-22-10 (opphevet)

Lov om dyrevern (dyrevernloven) LOV-1974-12-20-73 (opphevet)

Lov om jakt og fangst av vilt (viltloven) LOV-1981-05-29-38

Lov om endringer i lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern LOV-2001-01-19-6

Lov om veterinærer og annet dyrehelsepersonell (dyrehelsepersonelloven) LOV-2001-06-15-75

Lov om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven) LOV-2003-12-19-124

Lov om straff (straffeloven) LOV-2005-05-20-28

Lov om akvakultur (akvakulturloven) LOV-2005-06-17-79

Lov om dyrevelferd (dyrevelferdsloven) LOV-2009-06-19-97

Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) LOV-2009-06-19-100

Forarbeid:

Ot.prp.nr. 68 (1999-2000) Om lov om endringer i lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern

St.meld.nr. 12 (2002-2003) Om dyrehold og dyrevelferd

Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven)

Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) Om lov om dyrevelferd

Ot.prp.nr.22 (2008–2009) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)

Forskrifter:

Forskrift om avlivning av hund og katt FOR-1998-10-11-991

Ikrafttredelse av lov av 19. januar 2001 nr. 6 om endringer i lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern FOR-2001-01-19-75

Forskrift om bruk av elektrisk strøm ved trening av hund FOR-2008-03-14-256

Forskrift om hold av pelsdyr FOR-2011-03-17-296

Høyesterettspraksis:

Rt-1961-218

Rt-1971-709

Rt-1975-314

Rt-1991-2

Rt-1994-1272

Rt-1994-1274

HR-2016-295-A

HR-2016-2285-A

HR-2017-1250-A

HR-2019-1645-A

HR-2022-737-A

Underrettspraksis:

TOSLO-2009-120584

THAUG-2010-15524

Andre offentlige dokumenter:

Riksrevisjonens rapport om den årlige revisjonen og kontroll for budsjett året 2018 Dokument 1 (2019-2020)

Litteratur:

Bahus, V. B. (2019). *Dyrevelferdsrett*. Bergen: Fagbokforlaget

Fossum, G. M. Og Holm-Ross, M. (2018). *Pilotprosjekt Dyrekrim: Trøndelag Politidistrikt og Mattilsynet region Midt*. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/24ca1380a7bb40bfa7b3290534577be5/rapport-pilotprosjekt-dyrekrim.pdf> (sist sjekket 7. mai 2022)

Gjein, H. Og Humlegård, O. R. (2015). *Samarbeidsavtale mellom Mattilsynet og Politiet for styrket samarbeid mot dyrevelferds kriminalitet*. Hentet fra:

https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrevelferd/samarbeidsavtale_mellom_mattilsynet_og_politiet_for_styrket_samarbeid_mot_dyrevelferds_kriminalitet.18924/binary/Samarbeidsavtale%20mellom%20Mattilsynet%20og%20Politiet%20for%20styrket%20samarbeid%20mot%20dyrevelferds_kriminalitet (sist sjekket 7. mai 2022)

Gröning, L., Husabø, E. J. Og Jacobsen, J. (2019). *Frihet, forbrytelse og straff: En systematisk fremstilling av norsk strafferett* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget

Jacobsen, J., Husabø, E. J., Gröning, L. og Strandbakken, A. (2020). *Forbrytelser i utvalg: Straffelovens regler om voldsforbrytelser, seksualforbrytelser, formuesforbrytelser og narkotikaforbrytelser*. Bergen: Fagbokforlaget

Mattilsynet. (2016). *Dyrevelferden i Norge: Årsrapport 2015*. Hentet fra:

https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrevelferd/rapporter_om_dyrevelferd/dyrevelferden_i_norge_aarsrapport_2015.22105/binary/Dyrevelferden%20i%20Norge%20-%20årsrapport%202015 (sist sjekket 7. mai 2022)

Mattilsynet. (2017). *Mattilsynets arbeid med dyrevelferd: Årsrapport 2016*. Hentet fra:

https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrevelferd/rapporter_om_dyrevelferd/mattilsyn

[ets_arbeid_med_dyrevelferd_aarsrapport_2016.25810/binary/Mattilsynets%20arbeid%20med%20dyrevelferd%20-%20arsrapport%202016](https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrevelferd/rapporter_om_dyrevelferd/mattilsynets_arbeid_med_dyrevelferd_aarsrapport_2016.25810/binary/Mattilsynets%20arbeid%20med%20dyrevelferd%20-%20arsrapport%202016) (sist sjekket 7. mai 2022)

Mattilsynet. (2018). *Mattilsynets arbeid med dyrevelferd: Årsrapport 2017*. Hentet fra: https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrevelferd/rapporter_om_dyrevelferd/mattilsynets_arbeid_med_dyrevelferd_aarsrapport_2017.29751/binary/Mattilsynets%20arbeid%20med%20dyrevelferd%20arsrapport%202017 (sist sjekket 7. mai 2022)

Mattilsynet. (2019). *Mattilsynets arbeid med dyrevelferd: Årsrapport 2018*. Hentet fra: https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrevelferd/rapporter_om_dyrevelferd/mattilsynets_arbeid_med_dyrevelferd_aarsrapport_2018.34315/binary/Mattilsynets%20arbeid%20med%20dyrevelferd%20-%20arsrapport%202018 (sist sjekket 7. mai 2022)

Mattilsynet. (2020). *Rapport landdyr: Mattilsynets arbeid med dyrevelferd i 2019*. Hentet fra: https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrevelferd/rapporter_om_dyrevelferd/rapport_mattilsynets_arbeid_med_dyrevelferd_2019.37715/binary/Rapport%20Mattilsynets%20arbeid%20med%20dyrevelferd%202019 (sist sjekket 7. mai 2022)

Mattilsynet. (2021). *Rapport landdyr: Mattilsynets arbeid med dyrevelferd i 2020*. Hentet fra: https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrevelferd/rapporter_om_dyrevelferd/mattilsynets_arbeid_med_dyrevelferd_aarsrapport_2020.42485/binary/Mattilsynets%20arbeid%20med%20dyrevelferd%20-%20arsrapport%202020 (sist sjekket 7. mai 2022)

Mattilsynet. (2022). *Rapport: Mattilsynets arbeid med dyrevelferd 2021*. Hentet fra: https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrevelferd/rapporter_om_dyrevelferd/aarsrapporten_for_mattilsynets_arbeid_med_dyrevelferd_2021.pdf.46660/binary/Årsrapporten%20for%20Mattilsynets%20arbeid%20med%20dyrevelferd%202021.pdf (sist sjekket 7. mai 2022)

Muri, K. (2020), *Se sammenhengen: Vold mot dyr og vold i nære relasjoner: En veileder for veterinærer og deres medhjelpere*. Hentet fra: <https://www.nmbu.no/fakultet/vet/institutter/prodmed/seksjon-for-dyrevelferd-epidemiologi-og-samfunnsmedisin/veiledere-dyrevelferd/node/41877> (sist sjekket 7. mai 2022)

Politiet, (2022), *Politiets årsrapport 2021*. Hentet fra: <https://www.politiet.no/globalassets/05-om-oss/rapporter/politiets-arsrapport-2021.pdf> (sist sjekket 7. mai 2022)

Stenevik, I. H. og Mejdell, C. M. (2011). *Dyrevelferdsloven – kommentarutgave*. Oslo: Universitetsforlaget

Økokrim. (2017). *Spesialutgave årgang 20 Miljøkrim 01: Refleksjoner over arbeidet med miljøkriminalitet*. Hentet fra: <https://www.okokrim.no/arkiv-miljoekrim.560554.no.html> (sist sjekket 7. mai 2022)

Øyen, Ø. (2019). *Straffeprosess* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget

Elektroniske kilder:

Ajourført dyrevelferdsloven kommentarutgave av Stenevik og Mejdell. Hentet fra: <https://juridika.no/no/lov/2009-06-19-97/§37/kommentar?q=dyrevelferdsloven> (sist sjekket 3. mai 2022)

Landbruks- og matdepartementet. (2021, 18. februar). Færre dyrekrimssaker henlegges. Regjeringen. Hentet fra: https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/lmd/nyheter/2021/feb-21/farre-dyrekrimssaker-henlegges/id2835129/#_ftn1 (sist sjekket 3. mai 2022)

Mattilsynet. (2021, 16. mars). Bruker ressurser der risikoen for dårlig dyrevelferd er størst. Hentet fra: <https://kommunikasjon.ntb.no/pressemelding/bruker-ressursene-der-risikoen-for-darlig-dyrevelferd-er-storst?publisherId=10773547&releaseId=17903419> (sist sjekket 3. mai 2022)

Regjeringen. (2021, 28. desember). Regjeringen varsler stortingsmelding om dyrevelferd. Regjeringen. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/regjeringa-varslar-stortingsmelding-om-dyrevelferd/id2893630/> (sist sjekket 3. mai 2022)

Støp-Bowitz, C., Åbro, A. og Høiland, K. (2021, 16. desember). Dyr. Store norske leksikon. Hentet fra: <https://snl.no/dyr> (sist sjekket 3. mai 2022)

Intervju/personlig meddelelser:

Amund Sand – Politiadvokat, Felles enhet for spesiell påtale, Trøndelag politidistrikt dyrekrimenhet

Cecilie Marie Mejdell - Fagansvarlig dyrevelferd i Veterinærinstituttet

Grethe Møkkelgård Fossum - Avdelingsleder avsnitt for økonomi, miljø og arbeidskriminalitet, Trøndelag politidistrikt dyrekrimenhet

Live Klevland – kommunikasjonsleder i Dyrevernalliansen

Torunn Knævelsrud – Seksjonsleder dyrevelferd Mattilsynet, hovedkontoret